

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dend gamle og Navn-Kundig

Kiøbstæd

R I B E

Korteligen beskrevet

af
M. P. R.

DEND GAMLE OG NAVN-KUNDIG KIØBSTÆD

RIBE

KORTELIGEN BESKREVEN AF MADS PEDERSEN ROSTOCH

DEND GAMLE
OG NAVN-KUNDIG KIØBSTÆD
RIBE

DEND GAMLE
OG NAVN-KUNDIG KIØBSTÆD
RIBE

KORTELIGEN BESKREVEN AF
MADS PEDERSEN ROSTOCH

Ved Mogens Bencard

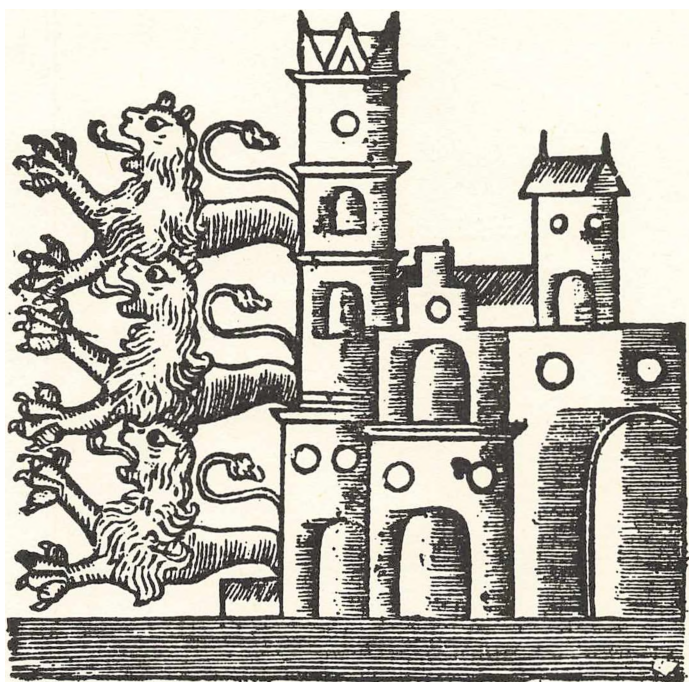
Småskrifter nr. 5

UDGIVET AF HISTORISK SAMFUND FOR RIBE AMT
1967

UDGIVET MED STØTTE
FRA
DEN HIELMSTIERNE-ROSENCRONESKE
STIFTELSE
OG RIBE TURISTFORENING

K. ROSENDAHL
BOGTRYKKERI
AKTIESELSKAB

**Cic: Libr: I Off:
Non nobis solum nati sumus,
sed ortus nostri
partem patria sibi vindicat.¹**

Quæ studio Antiquitatis et amore Patriæ
Urbis hic congeſſit Vir Plur: Reverendus
et Clariffimus, grata rerum varietate
legentium animos delectant, et Autoris
industriam apprime commendant.

C. Bartholin.²

In Laudem
Urbis Patriæ
nihil intentatum relinqventi,
Viro
Plurimum Reverendo & Ingenio-
ſiſſimo
Dr. Matthiæ Petri Rostochio
Amico ſuo Honoratiſſimo
paucula Hæc ſignare voluit,
hinc abiturus,
Georgius Hannæus
Philos: & Medic: Doctor.
Sic tacuiſſe nocet; ſic profuit eſſe locutum;
Et crenâ facili ſic memoraiſſe alios!
Rostochius vivens, alios, heic vivere dignos
Æternum, Calamö nunc vetat uſque mori.
Ripas collaudat, (Ripas, qvas cana Vetuſtas
commendat,) blando quicquid habentque ſinu.
Ripenſes hac arte manent Laudesque Decusque.
Grande Cothurnatum Tu reverere Melos!
Plurima Rostochio, debetque Othinia culta:
Debebunt Ripæ plurima quæque Tibi.
Sis Laudum hinc Præco, Præco ſis Numinis illinc
Verbi. Rostochio plurima fauſta precor!³

(A) Æld-gamle Riber-By, Du Strømme Herskerinde,
Du Enge-Dronning, du Taarn-Kroned Aar-Gudinde
Med dii blaa-Løve-Skiold, Du Jyllands Hoved-Ziir,
Som bær for Stæderne omkring dig Ære-Spiir.
Din søde Kierlighed min Digte-Pen har skaaret,
Det meget gode du frem af dit Skiød har baaret
For mig i Ungdoms Aar, Blik-hornet rakte frem
Til mig og sagde: Skriv! Din Føde-Sted ey glem!
Forlad mig smukke Stad, om Jeg ey kand afmale
Dig med saa næt en Pen og med saa Ziirlig tale
Din Lov beskrive, som det billig burde seee,
Men med et slet Poët igiennem Fingre see.
Jeg veed du est dog from og skall til takke tage
Med Huad her skrevet er; om det end ey kand smage
Paa Momi⁴ dadle-mund, det dig dog takkis skal,
For Faderen dertil er af dit Børne-tal.
Jeg og formoode vil, du ey for nøye regner
Med mig, om Jeg ey alt i Stykke-viis optegner,
Som i Dig findis og Mærk-værdigt være kand,
Men agter, at jeg er her i et andet Land;
Hvad min Hukommelse mig siger til ieg skriver
Og andre dine Børn hermed Anledning giver
At søge meere op, af Kierlighed til Dig,
Og Legge til Hvad som ey agtet er af Mig.

(A) See om Byens Vaaben in Appendice.

Hvor skall ieg fange an? Hvor af skall ieg begynde,
Nafnkundig Riber-Stad; din ære at forkynde?

Thi du ræt ære-klæd befindes runden om,
Hvor mand dig vil besee, min Ungdoms Moder from
Jeg af din Herkomst dig vel skulle først beskrive;
Men hvo kand mig herom sand underretning give?
Det eene veed Jeg dog, at du ældgammel er
Og hid fra Heden-hu en Kiøbsteds titel bær.

- (B) Men hvo dig bygde først og naar, derom Jeg finder
Ey nogen ræt beskeed: Det samme Mig paaminder,
At du i mange Aar alt varst en Kiøbsted giæv,
Før noget udi bog i Danmark skrevet blev.
Saa tilig noget om Vor Danske Steder røris
Strax finder mand dig med i tallet ind at føris
Der meget merkeligt i Vore Krønicher
Hos dig at være skeet kand læsis her og der.
- (C) Om de Phundusier, som Ptolemæus sætter
I sin beskrivelse (Det lærde Mænd tilgiætter
Ey uden skiæl og grund) her forðum haver boed,
Er det om ælde din Beviisning fast og goed.

(B) See om byens begyndelse og ælde in appendice.

(C) Vide Pontani Chorographicam Daniæ descriptionem
pag: 649 et 359, Svan: Cronolog: Dan: pag: 48, Andreæ Wel-
leji Orat: de vita et obitu Dn: Joh: Petri: Grundith, ut et
Theatrum urbium Georgii Braunii.⁵

- (D) Hvis du og est dend Stæd, som Tacitus omtaler
 Og af sin fordums magt og dyd med Lof afmalder,
 Da haver du der af og iche liden priis,
 Men det paa ælde din er og en goed beviis.
 Langt før Guds ordis Lius her nogen tid antændtes
 Varst du alt till; Thi der at mørket fra os Vendtis
 Ved Christi Lærdoms Skin, da blev en Kirche bygt
 I dig (dog Liuset blev af Mørket snart fortrykt).
 Om Dantz paa Riber-Broe fra gammel tid mand qvæder.
- (E) Om Dagmars Riber-Færd og hendis fromme Sæder
 Man Viiser haver lagt for nogle hundred Aar;
 Dend Dronnings fromhed dig i friske Minde staar.
 I ælde du derfor tør ingen Kiøbsted vige,
 Saa lenge det staar fast, som gamle Skriffter sige:
 Blandt Danske Stæder du en gammel Moder est,
 Ja goed som gammel, det dig pryder allerbest.

(D) Vid: Tacit: De moribus Germanorum p. m. 704, ubi inter alia hæc leguntur Verba: Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent. parva nunc civitas, sed gloria ingens, veterisqve famæ late vestigia manent utraqve Ripa castra, qvorum ambitu nunc qvoqve metiaris molem manusqve gentis et tam magni exercitus fidem; qvem Taciti locum de civitate Ripensi intelligendum esse existimat Wel-lejus in theatro urbium G: Braunii⁶.

(E) Denne Dronnings rætte Navn var Margareta, hun var Kong Johannis Daatter af Böhmen og Waldemari II Gemahl her i Danmark, blev af sin deylighed Skyld kaldet Dagmar eller Damor: klar som Dag, som B. Resenius [herefter indskrevet et stykke, som delvis er afskåret].

Men Kiære, sig mig dog, hvor af dit nafn er taget?
Om det er af Latin og Romer-Sprog uddraget?
Om du saa kaldis af dend Aae- og Strande-Bred,
Hvorpaa du fundet har din Bygge-grund og Sted?
Mand vil vel sige saa; Men Gid at nogen kunde
Af eget Modersmaal din nævnelse udgrunde!
Thi ieg skall neppe troe mand talte her Latin,
Der mand begyndte først at legge grundVold din.
I heele Danne-marck slet ingen Kiøbsted findis,
Som jeg kand af Latin at være kaldet mindis;
Skal du af fremmed Sprog da Eene betle dig
Et Navn, som blandt dem est en Moder priiselig?
Saa vel kand det af Rif og af Riveer uddragis
Ja beder, endsom af Latinske Ripa tagis.
Om Somm'ren rivis Høe med river trindt omkring
Dig, i din grønne Eng, med flittig Kast og Sving.
Om Aalborg udaf Aal, Aarhus af Aarer kaldis,
Kand slige giætninger om dit Nafn og bifaldis;
At hændte daarligt er jo fra it fremmed Land
Det som Vi hos Os sielv her hjemme have kand.
Dog ingen tænke Jeg her andet gjør end giætter
Og mine tanker saa enfoldelig fremsætter:
Her af en hver, saa Vidt ham lyster, tage maa
Og lade for sit Værd det andet gaa og staa.

Lad mig nu yndig Stad, din Leylighed afmale,
 Hvor af du billig kand blandt smukke Stæder prale,
 Du ligger smukt og Vel, ræt som en Egge-Blom
 med Vand og græs-riig Eng beprydet trindten om.

(F) Dend fiske-fuld Nips-aa med begge sine Arme
 Dig fauner, bedendis, at hun maa uden Harmes;
 Med sine Strømmis Vand hos dig igiennem gaa;
 Du nechter det og ey, de sluuser aabnis maa.
 Dog mens hun farer frem, maa hun dig Houvning gjøre
 Og dine Møllers Hiul Ved Vandets magt omkiøre
 Hun hielpe maa der til at du kandst brødet faa,
 Ja fisk til brødet hun og til dig tolde maa.
 Naar hun nu sluppen er igiennem, sammenkalder
 Hun sit fordeelte Vand, før hun i Havet falder.
 Og fordrer med sin Strøm de Handels-skibes fart,
 At de her lossis kand og ladis til fuld snart.
 En dyb og striidig Strøm for Skuder, boode, Pramme
 Hun gjør til ræden ud; dog maa de tiden ramme
 Og passe flooden op Paa Ebbens Lauve Vand
 De ellers hindres tit af mangel grund og Sand.

(F) Saa kaldis Aaen som gaar omkring og igiennem Byen af gammel tid. Aarsagen til navnet er ikke Læt at sige. Andr. Wellejus in Theatro urbium Braunii Vil derivere navnet para tou niptein, men dend Etymologie siunis at være hændt noget lang Veys fra; ieg skulle snarere indbilde mig, at dend saa kaldis af et gammel Danskt ord Nip, som betyder dend yderste odde og Pyndt af it Land, See Luc: Debes tabulam Geograph: over Færrør hvor hand nævner Dale-Nip, frødebo-Nip, DaleNip etc: hvilket ord vi og haver og bruger i et Dansk ordsprog at staa paa sit Nip, eller og af det danske Verbo at nippe, fordi dend tager og nipper adskillige Aaer og strømme til sig. Og om mand vilde sige denne Aae at have sit Navn effter Een af de Asiatiske qvinder Othins Medfølger-sker, som her i Norden bleve dyrkede, som Gudinder og Nympher, ved Navn Nipt, vid: Stephanii Not: uber: in: Saxon: Gramm: p. 142 kunde det være lige saa troligt, som at adskillige Stæder, byer, floder, skouve, Lunde menis at have Navn af Thor, Othin, Thiis eller Diis etc:⁷

Hun offte Krumspring gjør, før hun omsider falder
I Havet Hovedt-Kulds, som hendis Vand forgalder
Med sin dend salte Smag; dog hænder det sig tit,
At hun tilbage maa og kand ey fare frit.

- (G) Naar Vreden Æolus af floode-Hjørnet bruuser,
Da boltrer Bølger frem som høye rygged' Huuse,
Da fyldes Aaen op med Vand af Havets Vom,
Og du i største Hast berændis runden om.
Naar vandet tumlis saa for Vindens Storme-tromme,
Er største fare her, til dig og fra at komme,
Det uregiærligt Vand Vel offte Skade gjør,
Dog, Gud ske Lov! nu ey i nogle Aar, som før.
Her staar det svælgend Hav da paa din Mark og Enge,
Saa store Skibe sig læt kunde der fremtrænge,
- (H) Hvor mand Vel anden tid kand dandtze Tranedandtze
- (I) Og sanke blomster til May-Greve Spiir og Krantze.

(G) Naar Vinden er i Sydvest, siges den i Ribe at være i Floodhjørnet.

(H) Er en sær dandtze, som Skolens Personer dandtzer ude paa Engene, naar Høet indhøstis, et partie staaendis paa de andris Axeler.

(I) D. 1. Maji fører de af Skolen Sommer i By og bliver en Person, som kaldis Maji-Greve prægtig udklæd, haver et Spiir med blomster besat i Haanden, og bæres af tvende en stor grøn Krantze for hannem: her effter aber sig andre fattige Børn og gjør Koste og Krantze af Kabelejer og andre urter som de sanker paa marken.

Gud kand da lættelig dig til en fæstning gjøre,
Naar Været Svøben faar til Vandets Vogn at kiøre;
Hand fordum har i dig Ved Flood og Storme-blæst
Paa Danne-Kongen sielv end ogsaa lagt arrest:

(K) Kong Hans Jeg taler om dend Priise-Værdig Herre,
Thi der hand fordum tid beviiste dig dend ære
I nogle dages tid at holde hos dig Huus,
Blev hand her indelukt af floodens storme-bruus.

Det Vinde-rørdte Vand slet intet Vilde agte
(L) Sanct Lamberts Billede, hvor tit mand det end bragte
Mod Stranden med proces af vrang papisterj,
Til Gud det sagtis bød, det raste lige frj.
Det Kongen Vel forstoed; hvorfor hand sig og vendte
Til sine gode Mænd og Christelig bekiendte
Sin egen ringe Magt mod Guds Almægtig haand
Som holdt ham fangen her Ved Vand foruden baand.
Dend Herre, sagde hand, er Eene Værd at ære,
Som Kongers Konge er og alle Herrers Herre.
Hand Os Kand holde fast her i Vor egen By
Kun med det bare Vand, saa Vi ey Kand undfly.

(K) See Hvitfelds Kr. p. 1090 T. 2 og Petri Parvi Rossfontani cronicon sive historiam Johannis Regis Daniæ etc.⁸.

(L) St. Lambert Var i Pavedommen de Ribers Patron etc:
See in Append:

Hand haver ey behov Kanine-gang at gjøre,
Hand Jorde-bierge og ey tør i Høyden føre
At plandte Stykker paa, han lidet skiøtter om
At bruge til en Stad kartouve-brag og brom.
Naar Hand en liden Vink kun fanger an at give
Till noget Element, at det Hans Verk skal drive,
Da er det færdigt strax at gjøre hvad Hand vil
Det maa og holde op, saa snart Hand siger til.
Strax Hand i Lufften kun befale Vil og byde
En Svovle-propped Sky et ære-Skud at skyde,
Da høris saadan Lyd og Torden Bomrs-Skrald,
Som heele Verden stod oppaa sit sidste Fald.
Befalder hannem og paa Floodens Vand at kalde;
Strax ufortøvet maa dets bølgemacht anfalde
Og gaa af dybet op ind paa det tørre Land,
Som Vi i denne Stad for øyne skue Kand.
Hvad er all Voris Macht mod denne Mæchtig Herre?
Ey nogen Verdens Prindtz hans Lige-Mand kand være
Derfor hand Eene og er Værd at frychte for,
Ja Værd at liide paa i med og modgangs Kor.
Saa Vidt Var Kongens ord: Nu Vil ieg mig begive
Til dig, min Fødestad, end meere at beskrive
Af din beleylighed ja yndig Sted og Stand,
Hvor i du findis og med rætte priisis Kand.

- Huor nogen træder ud af begge dine Porte,
 Hand finder for sig strax det Tiden Kand forkorte,
 Hand flux kand træde i dend Blomster-prydet Eng
 Og græs-bedækte Mark dend Diur- og fugle-Seng:
- (M) Hvad heller han vil gaa forbi din Forstads Stalde
 (N) Til yndig Løge-Høy, eller hans gang mon falde
 Til Stampe-møllen ud, og derfra om igien
- (O) (P) Ud med dend lange Damm til Huittenbierget hen,
 De fosse Riber køer og raske Hester mange
 Hand her og der Kand see vel-laskede at gange,
 Dend Holme-fulde Aae sig alle Vegne teer
 Og bugter sig omkring, af Smukhed alting leer.
 I slig en yndig Egn Du som en Dronning sidder,
 Ah kiære! Lad mig dig beskue, mens Jeg gidder,
 Lad dine bygninger sig viise frem for mig
 Hvormed du her og der est smykket yndelig.

Guds Huuses Bygninger Jeg achter hen at skue
 Og først dend store Dom, som kaldis af Vor Frue
 Hielp Gud! Hvad seer Jeg her en Kirke stoor og stærk,
 En præchtig Bygning og en Konstig Mesters Værk.

(M) Ribe har sin Forstad uden for Nørreport bestaaende af adskillige Velbygte Øxen Stalde.

(N) Er en lystig Høy, hvor paa voxer ofver flødig løg af en sær god art og smag. Her haver fordum ligget et Nonne-Kloster og en Kirke kaldet Nicolai Kirke. Vid Theat. Urb.

(O) Er en lang og breed opkast Vey og Dæmning til at Kiøre paa, særdelis nyttig naar Floden gaar op.

(P) Som dette Bierg er, har uden tvifl i forrige tider ligged dend Kirke eller Capel, som kaldis Templum Sepulchri Christi: Hellig Gravs Kirke. Vid. *ibid.*⁹

- (Q) Dends Himmel-høye Taarn, som har flux høyre været
 Ja end tilforn med et herligt Spiir formeeret,
 Er ræt et under-Værk, Mand snart ey tænke kand
 Hvor det saa høyt er bragt og i saa fast en Stand;
 Med stoore huggen Støen i alle fire Kandter
 Det vel bebundet er, det ingenting nu vandter
 Uden et Hoved-Ziir, dog det er ziiret nok
 Med graasteens Galleri og store Pillers Flok.
 En Storme-Klokke stoor som faa stedtz haver Mage
 Her hænger midt udi; Mod stoore Høytids Dage,
 Og ellers ingen tid, dend ringis, uden naar
 Mand med de Stooris Liig til Hvile-steden gaar.
- (R) Mand haver af dets Bryst og fordum kundet sprude
 Med Stykke-Knalder-Skud og holde Fienden ude;
- (S) Det Svensken og fornam, der Slottet var belagt
 Og mangen bitter Skall ham her fra blev tilbragt.
 Hvo sig forlyste vil der oven paa at stige,
 Skall nok faa trætte Been og effter Aanden hige,
 Dog naar hand kommer op hand artig skue kand
 Dend Vidt omliggend Egn og Havets blanke Vand.
 Det lidet Klokke-Taarn Jeg intet om Vil skrive,
 Det cirkel-runde Chor og uberørt maa blive,
 Dend prægtig Bygnings Krop sin Mester priise maae
 Thi ieg i Kirken ind at see mig om vil gaa.

(Q) See in Appendice dette Taarns Beskrivelse.

(R) Vid: D: Joh: Laurentium Rip: in Proëmio Libri sui
 qui inscribitur Ripensium Episcoporum Series et vita etc:¹⁰.

(S) I Krigen 1644. NB. I Taarnet findis endnu et Stor Hiul,
 som skall have været brugt, til at vinde Stykkerne op med.

Mens Jeg seer aabne staa de smukke Kirche-Dørre
Som ere i min Tid langt præchtiger, end førre,
Om gjorde og der til med malning næt og kiøn
Beprydede, som og gjør Kirchen smuk og skiøn.¹¹
Strax jeg i Kirken ind af VaabenHuset træder,
Da mange gamle Ting mit Sind og Tanke glæder:
Christophers Billede dend store Kiæmpe-Krop
Ræt inden Dørren staar og naar til Hvælning op.
Paa venstre Axel hand et lidet Barn mon bære
Udi hvis eene Haand en Klod og Kors mon være
Til Styde-Stav hand har et stoort og trofast Trær
Ræt som hand gik i Vand, hand bøyer sine Knær.¹²
Hvad skal ieg tænke? Hvad skall Jeg mig vel indbilde,
Hvorfor de gamle her den Helgen sætte vilde?
Sær Tanker Jeg Vist troer de dermed haver hafft,
Det Billede er ey foruden Lærdoms Krafft:
Hver dend, som ræt vil ind i Herrens Tempel træde
Maa Christus bære, hand og Skuldrene tilreede
Maa have for Hans Kors, thi det paatagis maa
Af hver Discipel, som Vil i hans Følge gaa:
Men her hør Styrke til; en Kiæmpe maa dend være
I Troen Klippe-fast, der Christum ræt skal bære;
Guds ord hand tage maa sig til en Kiæp og Stav,
Om hand skall giennem gaa det stolte Verdens Hav.

Som jeg saa tænkendis her staar, En Malme-Pande
 Jeg bliver var ræt ved Christophers Food at stande,
 Hvor i om Vinter-tid en Kul-Ild tændis op
 For arme Peblingers forfrosne Haand og Krop.
 Gud fryde dennem, som slig miskundhed beteede
 Mod Herrens Planter smaa, som sig her ved kand glæde
 De Fingre dette skrev, har sig i unge Aar
 Her offte varmet, det mig ey af minde gaar.
 Nu, Jeg maa beder frem og op i Choret stige:
 En Hvælning seer Jeg her, som faa steds haver lige,
 Den ganske Cirkel-rund og uden buer er
 Ja, ofven i ey Lukt, som andre Huælninger.

(T) Her gamle Kongers Been, her lærde Mænds og hviler
 Som grav-Skrift Vidner om, og Jeg, fordi ieg liler
 Ey Kand i Stykke Viis her alt optegne nu
 Ja ey fra værendis ræt kommer udi Hu.

(U) Her Kand mand og med Lyst til ævig ære-minde
 Fra Reformatzens tid Ved navn optegned finde
 Hver Biskop, Prædikandt, hver Lector Rector med
 Naar Hand ankommen er og død paa dette Sted.
 Jeg paa Capitlet op Vel ogsaa Vilde træde,
 Men Døren er tillukt og nøglen ey til Stede:
 Her gamle Breve nok, her præchtig Bispe-Dragt
 Her Helgens Been og meer af gammel tid er lagt.¹³

(T) Kong Erik Emunds og K. Christophers dend førstis.

(U) See denne Fortegnelse in Appendice.

I Kirchen Kand mand see de pillers fiire rader,
 Som dend sig støtter paa, det meget artig lader;
 Et herligt OrgelVærk mand see og høre kand,
 Som pryder Kirken Vel og holdis i god Stand.
 Om Alter, Præke-Stoel, om Fundt og Sakristie,
 Som alt er meget smukt, ieg ganske nu vil tie.
 Dend Messings Kiærte stoor, som mit paa gulvet staaar
 Paa støbte Løver tre, forbi ieg ogsaa gaar.
 Det Vindve Porte-stoor paa Kirkens Vester Ende
 Er og vel værd at see: Her mon S. Jørgen rende
 Mod Dragen med sit Spær, En Jomfru og et faar
 I træ udhugne og til Væggen fæsted staaar.¹⁴

(V) Jeg Biskop Iver Munk i fordums Munketide
 Ud huggen finder staaar Ved Kirkens synder Side
 Med Biskops stav i Haand, med Hat og Kaabe paa,
 Som og med Fødderne mon paa en Løve staa.
 Det præchtig Monument er ogsaa værd at skue,
 Som over Albret Skeel og hans Velbaarne Frue
 Kostbarlig er opsat, det konstig Gedder Verk
 Hvor med det er forvart, er baade næt og stærk.

(V) En af de gamle Bisper, som berømmis meget af Hvitfeld og andre, Hand sad i fire Kongers tid og var megen afholden af dem alle. Hand haver Ladet Bygge dend deel til Kirken, som han Ligger begravet udi, som af hannem ogsaa kaldis Iver Munkis Capel.

Nu tiden minder mig, det afften snart Vil blive,
Jeg faar ey Stunder til her meere at opskrive;
Om Jeg alt merkeligt her skulde skrive om,
I lang tid ieg forvist ey ud af Kirken kom.

Det maa nu saa beroee; Og Jeg vil udspatzere
Forbi Capellets Dør, hvor Lector monne Lære,¹⁵

- (X) Af gamle Kat-Hov'ds Dør I Lindgaards Bue-gang
Som er en Bygning smuk, ja baade Viid og Lang.
Her Bispens Laage er, Hvor af hand kand indtræde
Til Kirken fra sit Huus og tør en Food ey Væde,
Her er for Dødninger en yndig Hvile-Sted,
- (Y) Saa Vel som uden for i Linde-gaarden med.¹⁶
Herfra sig beder frem min Tanke-Vandring bøyer
Og til dend Øster Kandt af Staden sig forføyer
- (Z) Cathrinæ Kirke Jeg der finder, som kun slet
I Bygning er, dog skall dend være uforgiæt.
Thi ieg ved Daabens Pacht her Christi Lem er bleven
Og i Hans Børne-tal, diss skee ham ære! skreven
Her ieg i ungdoms tid er fød ved Herrens ord,
Her har ieg mangt et Suk med Barne-tunge giord.

(X) Paa denne Dør sidder et Støbt Katte Hoved med muus omkring, hvilket har gived Døren navn, og anledning til adskillig gammel snak om Kirkens Bygning. Som dog ikke Kand sigis noget vist om.

(Y) Lindgaarden meenis saa at kaldis af en Lindorm etc: Men rætttere af en stoor Lind, som der haver staaet i forrige tider, som Anno 1573 [rettet til: 1560] d. 14. Novemb: blev omhuggen. Af Aarsag at Bispem M. Hans Tausan ikke kunde sove for dends Knagen og Brusen.

(Z) Denne Kirke Kaldis St. Cathrine — eller Sorte-Brødre Kirke.

Min Salig Faders Been og Moders med sig huile
 Paa næder Kirche-gaard fri fra ald modgangs Piile
 Men Siælene har Gud giemt i sit Huile-Skiød
 Thi deris Liv var good og Salig Deris Død.
 Her mine Sydskendes og Venners graver findis,
 Hvor Kand ieg andet da end denne Kirke mindis?
 Det mig en glæde er at ieg kand spørge hid,
 At dends Brøstfældighed nu hielpes paa med Flid.
 Men see! Hvorledis er dend Øster Ende bleven
 Saa gandske kuldet? Naar er Spiren dog nedreven,
 Hvorpaa St. Karen selv i Veyer-Haanens Sted
 Sad med sin Krone paa og Hiul i Haanden med?
 (Æ) En Ven mig give Svar, at storme-blæst har slaget
 Det ned for nogle Aar, og det saa ilde maget;
 Og mærkeligt det var, at Just St. Karens nat
 Blev Karen med sin Stoel udkast i Vandet plat.
 Fra Kirken sig min gang til Klosteret henvænder
 Jeg mine Barne-fiæd og foode-Spor med kiender
 Som ieg i ungdoms tid der til og fra har giord,
 Der jeg blev spiiiset ved det gavmild Konge-Bord.
 Hielp Gud! Hvor mangen gang har ieg Vel her nedtrinet
 Med Vaad og frossen food? naar Kuld i næsen huinet,
 Dog gik ieg glædelig, for Bordet det stood bred
 Og Kakelovnen var med Varme vel tilred.

(Æ) Dette skeede 1685 d. 25. November. St. Cathrine Dag.
 NB. St. Catharinæ Hiul, som hun fører i Haanden, er iche
 nogen Spinde-rok eller Hiul (som dend gemene Mand sig
 indbilder) Men signum martyrii St. Catharinæ.

Da uforholden Var mig appetit at gjøre
Med Apoteker Kost: Jeg fuld Vel Kunde røre
Min Kloster Kniv og Skee og Vel fornøyet Var,
Saa Vel som andre, med hui mand for os frembar.¹⁷
Jeg motte tie, til ieg Lærde her at tale
Latin, som det nu var, thi ingen motte prale
Her med en Danske mund, her fik ieg første Smag
Paa Skrifften og paa meer, som gavner denne Dag.
I Kongens Rundheds Huus, hvor arme Lemmer spiisis
Uddeelis rigelig og Guds ords brød, der priisis
Hans Navn med Bøn og tak; der har ieg Herrens Ord
End I min Skolegang Ved Guds Aands Hielp Kundgiord.
Men før Jeg kom saa Vidt, Veed Gud hvor mangen tuure
Jeg motte først udstaa, Hvor mangen Møysom Fuure
Her blev ompløyet først paa Skole-Bænk og Stok
Dog Lyst gjør alting Læt, det gik dog Lystig nok.
Om Jeg med scamnum her tit motte declinere,¹⁸
Fordi jeg Mensæ Skik saa snart ey kunde Lære
Dog naar Jeg Cibus nok og Panis kunde faa
Og Stundom fructus til, saa Lod Jeg Dies gaa
Dend stoore Doctus da og Fortis Vaare Streng
At overvinde for Os smaa Donate-Dreng,
Ja, Ego Sui Tu Os gjorde uroe nok
Dend slemme hic, hæc, hoc Os tit drog over Stok.

Men der Jeg Amo fik til Moneo og Lærdte ¹⁹
Min Lego Lystelig og tankerne sig kiærdte
Ræt effter Audio, da fulde Volo paa,
Ja Sum og Possum med og Fero Ligesaa.
Dog siden hørtdtis Jeg tit Miser Ego etc. Klage,
Naar Pes og Aries med meere ey saa fage
I Hiærnen Wilde ind, her vanked Puf og Dask
Naar Priscianus fik dend mindste Øre-bask.
Os siden Cicero fik nok at tage Vare
Saa og Terentius og dend Poëte-Skare
For typto siden her boao hørtdtis tit: ²⁰
Darapti, Ferio Mand blev ey heller qvit.²¹
Her andet meere Var, som giorde Hiærnen plage
Men Jeg for Næmme god mig aldrig kunde klage;
Med flittig Lære-Tukt Gud hialp mig kiendelig
At ieg forfremmedis i Bogen lykkelig
Indtil Jeg kom saa vidt, at mand mig dygtig kiende
Til Høye-Skolen hen med andre at forsende.
Gud mine Lærere Velsigne hver og En,
Som i min Skolegang Mig Lærdte troligen!
Mens Jeg om Skolegang saa taler maa Jeg mindis
Dig, Smukke Skolehuus, af gammel tid du findis

(Æ) At Være Stifftet; Tak dend Biskop Christian,
Som Dig har Stifftet først og Lagt Din Bygning an
Med hver en Skole Du i Danmark fast kand Kæmpe,
Din ære ingen skal med Sandhed kunde dæmpe:
Faa Skoler Viise skall saa mange Lærde Mænd
Fra sig udkomne, som du har fra dig udsend.
Som frugtsom honning-huus sin Sværme-hob udgiver
Aar effter anden og dets Slegt alt større bliver:
Saa bliver du og Ved til Konstens høye Sal
At sende aarlig ud din Lærdoms yngle-Tal.
Og som af Hestens Bug i Troja fordem Vrimled
En Væbnet Mængde ud, der folket om dem stimled:
Saa ere af dit Skiød og mange brave Mænd
Fremkomme, hvilkes Dyd og Lærdom Vidt er kiend
Om du det Vidsoms Slot og Konstners Herre-Sæde
Vort Lands Academie om Vidnesbyrd vil bede,
En Lærdis Skare stoor det strax fremleede skall
Af dine ynglinger og børne-klækket tal.

(Æ) Anno 1298 Regnante Erico Menved haver Biskop Christian i Ribe Stifftet en Trivial Skole der samme Stedtz, og givet til Skolebørns hielp et Steen-huus, som kaldis Puggaard og Lagt adskillig godtz dertil etc:

Vid: Hvitfeld in vita hujus Episcopi, Joh: Laur: Seriem Episcoporum Rip: et Chronolog: Dan: Svaningii, pag: 84.²²

- (a) Saa mangel herlig Mand har dets Catheder prydet
Som er hos dig opfødt: En Biskop har du ydet
Til hver en Bispe-Stoel, som her i Riget er
Ja til de fleeste fleer', du derfor Priisen bær.
Af Hæder-værdig Folk en yndig Flok har været
Udi dit eget Land, som dig, nest Gud, har æret
For deris opkomst, Ja endnu opregnis kand
Et deyligt Præste-Tal og mangel herlig Mand,
Som i din egen Stad og Stigt Gud monne tienne
Som Siæle-Hyrder Troe og ey som Leye-Svenne
Du selv og Skoler fleer florerer til Behag,
Ved dine Sønners Fliid, endog paa denne Dag.
End ere dine Børn til mangt et ære-Sæde
Paa andre Stæder og opsatte at beklæde;
Selv Kongens Hof og Stad har smukke Præster haft
Som udaf dine Bryst har draget Lærdoms Safft.
Dig Voris Odensee Vil ogsaa Takken yde
For Siæle-Hyrder da næst Guds Hielp hende flyde;
Dig ærer Medelfart, Ringsted og Stæder fleer:
For samme Aarsag dig og Aalborg gunstig er.

(a) See in Appendice fortegnelse paa de Bisper, Profesores, Pastores, Rectores og andre fornemme Mænd, som enten haver været fødte i Ribe, eller gaaet i Riber Skole. Saa og fortegnelse paa Poëter, Antiquiteters Elskere og andre. Desligeste deris Navne, som har skrevet noget, og hvad de har skrevet.

- Af sine høye Fiæld dig ogsaa tak tilbærer
 Det kolde Norges Land, som fremmet Folk høyt ærer
 Fordi du smukke Mænd did haver skicket hen:
- For mange gaf hun dig En herlig Mand igien.
 Var selv Apollo til, hand skulde Vist fremtræde
 Og paa sit Cither slaa, ia bede Musas qvæde
 Et Stykke til din Lov, for mangan brav Poët
 Fra dig er kommen, som er paa Parnasso seet.
 Her findis de, som har Guds Kirke lærdt at siunge
 Og føre Psalmer frem med Himmel-rørdte tunge
 - (b) Af dine Styris-Mænd saa mangan deylig Sang
 Om Julen digtet er med Hierte-rørend Klang.
 Blandt dine Sønner mand end ogsaa dem kand finde
 Hos hvilke Maro selv kun lidet skulde vinde,
 Naar de vil skrive Vers med en Latinske Pen,
 Mand skulde sværge de var fød i Latien.
 - (c) Du paa dit Palladtz Jord har ogsaa kundet træde
 Med dine Sønner frem og Folkets tanker glæde
 Med smuk Comoedie-Spil, som af Guds eget ord,
 For uden Skiden snak, i ærbarhed blev giord.

* Doct: Peder Kragelund fød til Bergen i Norge 1602, 21. Decembr:

(b) Rectores Scolæ Rip: har i forrige tider digtet adskillige deylige Jule-Sange. Af Sal. Mag. Anders Rhomdorpha ere ti til trykken forfremmede af hans forrige Discipel den hæderlig Vellærde og sær andægtige Guds Mand Hr. Jørgen Lauridtz-søn Aaskov Riber Sogne Præst til Søllerød meenighed i Siæland sub: tit: Decachordum jubilæum. Af S. M. Christen Aagaards ere og adskillige meget smukke i hans hæderlige Sønners Vare Vel værde at see liuset.

(c) En Pladtz paa Vor Frue Kirchegaard, som endnu deraf saaledis kaldis.

- (d) Ah Bording søde Mand, gid du kun varst i Live,
 Da Vilde Jeg og fleer' de bedste ord dig give,
 Som kunde findis paa, at du din Skrive-Pen
 Kun Vilde tage fat, min motte Leggis hen:
 Huis du din Føde-Stad den ære Vilde gjøre
 Din Honning-søde Pen til hendis Lov at røre,
 Da skulle hende Vist slig Farve sættis paa,
 At hun, mens Solen gaar, priis-kroned skulle staa.
 Men det er alt omsonst, din Pen og Harpe huiler,
 Dog du i søde Vers og Riim end ad os smiiler;
 For du nu sover i din grav og Jorde-Seng,
 Maa Ribe nøyes med en slet Poëte-Dreng.
 Af Riber Børne tal end ogsaa været haver
 De, som har ydet vel Guds og Naturens gaver
 I mangt et herligt Skriffth de har til Liuset sendt,
 Som blandt de Lærde og med ære er bekiendt.
 Vort Rigis gammel Tøy, Forfædernes Bedriffter,
 Er og til Liuset førdt Ved dines Fliid og Skriffter,
 Af dennem mange har med fliid sig effterlagt.
 At Leede op, hvad før Vaar skreven, giordt og sagt.
 Dend danske Skole har i denne Stad og været
 For Skriv' og Regne-Konst af gammel tider æret:
- (e) Her Skole holdet har de smukke Trellunds Mænd
 Og andre, hvilkes Konst er nok i Danmark kiænd.

(d) M. Anders Bording Lector Rip: og siden Poëta Regius. En af voris fornemmeste Danske Skialdrer med en sær læt flydendis Vena og artige Indfald.

(e) Saasom Peder Trellund dend yngre, hvilken Aar 1590 haver dedicerit Konning C. 4to en tractat og underviisning om Skrivekonsten, hvor af ieg har et Exemplar paa pergament skreven med hans egen Haand meget næt og konstig, it: Joën Trellund, Hieronimus Trellund etc: Af denne familie har og dend berømmelige Skole-Holder i Kiøbenhavn Wilum Trellund været.

Mand mangt et fattigt Barn, som vel har lærdt at skrive
og regne færdig her, tit haver seet at blive
Med Pen og Regne-Konst til en fuld herlig Mand
Høyt opsat udaf Gud i godtz og ære-Stand.

- * Ja mangel herlig Slegt her fra har ogsaa draget
sin Stammis første Rood og siden Vel til taget
Ved Dyds og Lærdoms Hielp, og end til denne Dag
I Effterkommerne udbredis til behag.

En gammel Snak her paa mig nu i Tanke rinder,
Som ieg har offte hørdt, dog ey beskreven finder:
Engang blev Spørgsmaal giordt til en forfaren Mand
Om Riber Byes Kor og om dends Skolis Stand;
Og huor det kommer sig at frem for andre Stæder
Mand her saa stoort et Tal af smukke folk tilreeder?
Hand svarede: der groor i Riber-Kiær en urt
Hvor ved Vor Ungdom her forsiunlig bliver smurdt,
Naar samme urtis Safft kun til de Unge bliver
I rætte tider brugt, alt ont dend fra dem driver
Og gjør dem appetit til Dyds og Lærdoms priis
Hand meente Tukt og Straf af Snærtens Birkeriis.

* [tilføjet med anden hånd]: Saasom de Schøller, Wandaler, Landdorpher og andre.

Og det er ogsaa Vist; hvor mand til maade bruger
 En Velmeent Skole-Tukt og onskabs ukrud Luger
 Fra Børne-Planter bort Ved Tukte-risets Slag
 Og ey for nændsom er ov'r Skole-Pogens Bag,
 Der lyk kis alting Vel, sig Planterne udbreeder
 Da effter Haanden smukt, forældrene sig glæder
 Ved Dydens deylig Frugt, som sig vel Lader tee,
 Ja Lærerne kand selv sligt og med glæde see.
 Som tvert imod huor sig de unge selv maa raade
 Og Mand i tide ey Vil Vanarts Klinte hade
 Der saunis Dyd og Got, ald onskab tager til
 Som siden Aarsag er til Mangt et daarligt Spil.

Nu, tiden minder mig, ieg faar ey tid at snakke
 Om Skole-Handel meer, men beder frem maa Lakke:
 Paa Torvet vil ieg gaa, som mit i Byen er
 Og der med Lyst bese de smukke Bygninger.
 Det store Raade-Huus, det Dommers Ære-Sæde,²³
 Huor kloge Rættens Mænd til ræt og Dom optræde
 Om ugen tvende Gang, Jeg først i siune faar;
 En gammel Bygning stoor og sterk dertil her staaer.
 De gamle give for, at det skal have været

- (f) Et Kjøbe-Stabels Huus af Grønninger funderit
 Som deris Kjøbmandskab har fordum drevet her,
- (g) Hosbygte Gadis navn et minde derom bær;

(f) See Jens Lauridtzsøn Wolphs Encomium Regni Dan:
 p. 4.²⁴

(g) Denne gade kaldis Grønner eller Grønninger Gade.

Men nu for mange Aar er det et Raad-Huus blevet,
 Huor Byens Øfrighed har Rættens Handel drevet.
 I gaarden inden for mand holder Ting og ræt,
 Huor hver en kroget Sag med Loven gjøris slet.
 Her er ey strenger Ræt, end anden Steds, tilreede
 Lad være Kiærlingen, i gammel Snak, sig glædde
 Der hun for Varde saae sin Søn opklønket næt,
 Og takket Gud, at hand ey kom for Riber-ræt.

- (h) Hvad ellers Riber-ræt af forðum tid har været,
 Os Resen viiste smukt, der hand Os dend foræret
 I trende Sproger Trykt: Dend smukke Præsident
 Har saadan Mandens Fliid med ære-digt erkiændt.
- (i) Det yndig Porse-borg mon torvet ogsaa pryde
 Med andre gaarde fleer, som deris sted der nyde;
 Men det ey Lauver sig paa Torvet her at staa
 og selge Hovedt-Kiød. Jeg bedre frem maa gaa.
 Jeg tænker ieg vil op ad Grønner gade Vanke
 Og hen ved Slottet ud i Marken gaa at spanke.
 Men Ah! Det gjør mig ondt at see det smukke Slot
 Saa ødelagt, som før har bødet fienden Spot.

(h): Sal: Doct. Peder Resen, Kongl. M. Etats og Justits Raad og Præsident i dend Kongl. Residentz Stad Lod Anno 1683 Riber ræt tillige med Kiøbenhavns ræt paa Latine, Danske og Tydske maal udgaa, Og Præsidenten i Ribe Vel Edle Matthias Worm Cancellie Raad og Assessor i Høyeste Ræt gjorde ham et deyligt Vers til ære.

(i): Denne gaard meenis saa at være kaldet af M. Matthiis Pors, som der haver boed; Wolph kalder dend Persborg uden tvifl effter Mandens navn, som dend har bygt, nemlig Peder Baggesøn den ældre, huis Epitaphium seeis i DomKirken Neder Ved Fundten, om denne Gaard er it gammel Sprog i Ribe:

Porsborg hin røde Lagde	{	Madtz Porssis andre siger Peder Baggesøns	}	Penge øde.
-------------------------	---	---	---	------------

- (k) Det Lidet Var, men fast, og kneeb fuld hart at Vinde,
Der fiendtlig Svenske macht det engang havde inde:
Her giordis mangan Storm, her mangan Krigsmand faldt
Thi fienden Vidste Vel, at det om Livet gialdt.
Men nu det faste Slot er til en Steen-hob blevet,
Jeg derfor og derom ey gider meere skrevet;
Paa dend forfaldne Vold Jeg dog Vil Klaufre op,
Huor af ieg skue kand adskillig Gaardis Top.
Dend smukke Korsbrødr' Gaard mig først sit ansigt Viiser,
- (l) Som Greverne af Skak for ny forbedring priiser.
Jeg Baggis deylig gaard og Præsidentens med ²⁵
Ja fleere udi rad kand see af denne Sted.

(k) I dend Svenske Krig, som ellers kaldes Torstensøns Krig Ao 1644.

(l) Er dend Gaard StifftAmptmanden nu i boer, haver uden tvifl i gamle dage været et Closter eller Convent for Kaars-brødre, siden i sidste Svenske feyde Var dend ganske ruineret og forfalden, indtil Sal: Feldt Herren Skak dend købte og opbygte, og Hans Søn Sal. Greve Otte Diderich af Skak dend meget forbedrede.

- (m) Det høye Lille-Bierg sit Hovedtop fremviiser,
- (n) Med blaa glasserit Tag blaa gaarden herlig gliiser,
- (o) Koldborrig (p), Snagedal (q) KlyeBorg og gaarde fleer
for øynene sig her med deylig Bygning teer.
- (r) Det Pug-gaards Høye Huus og Lader sig tilsiuene;
Men Dagen tager af og Solens øyne-bryne
Ved taage-blandet Mørk nu hartad dækkis til
Jeg mig derfor igien til Byen Liste vil.
Thi det blev alt for seendt, om Jeg her skulle tegne
Hver yndig Huus og gaard, som findis alle Vegne
I Staden her og der. Gud lad dem alle staa
I sin Beskyttelse de Stoore med de smaa!

Dog, mens ieg vandrer hiem, Jeg med mit Sind og Tanke
I gamle Skriffter Lidt vil her og der omvanke
Og tegne siden op, Hvad ieg har Læst og Veed
I fordom dage her Priis-Værdigt være skeed:

- (s) Her har Kong Erick Barn Guds eget barn til ære
Dend første Kirke bygt for Christen Troe at Lære
- (t) I alt vor Noordens Land: Her Harald Blaatand og
En Biskops Sæde sig at stiftte foretog.

(m) Dend gaard M. Søfren Seerup iboer, hvor Sal. M. Anders Veile i fordom tid hafde Trykkeri.²⁶

(n) S. Doct. Ludvig Pouchis gaard.²⁷

(o) Dend gaard paa hiørnen af Vegter og Hunde-gaaden.

(p) Sogne Præstens Residentz til Vor frue.²⁸

(q) Dend gaard i Steenboe-gade, som ellers kaldis Steenset.
S. M. Anders Bordings føde-Sted.²⁹

(r) Rectoris Scolæ Residentz.

(s) Ao. 860, eller 863.

(t) Ao. 950, som Huitfeld meener, Svaningius v. refert
æram Episcopatus Rip. ad Annum Ch: 946, secutum Adamum
Bremensem.³⁰

- (u) Her er Kong Eriks Liig, som Emunds tilnavn hafde
I graven blevet lagt; det bane-Saar tillauvde
Ploug Soortis Morde-Spiud paa Hvidding Herridtz-ting
Der hand sig mindst for saae til sligt et Morde-Sting.
- (v) Christopher af det Navn dend første her og haver
Sagt Verden gode Nat: De tvende Kongers Graver
Endnu i Kirken sees; En taufle over hver
Ved Koret er opsat med deris billeder.
Her har Kong Waldemar sin dydig Dagmar fauvned
Der hun kom først til Land: hand og med smerte sauvned
Dend hiertens Dronning her, der hun i barne-nød
Til hans og hver mands meen paa Riber-Huus blev død.
Her samme Waldemar, som Seyrs tilnavn hafde
- (x) Sin Søn Prindtz Waldemar sin Bryllups fest tillauvde,
Der Kongens daatter af det rige Portugal
Blef hannem Echte-knyt paa Riber-Slottis Hal.
- (y) Der første ud af Beyr var Vald til Konge Throne,
Fik hand i Ribe paa dend Danske Rigis Krone.
- (z) Kong Christian, som og af Rigdom titel bær,
Af Landte Holsteens Folk i Ribe Hyldet er.

(u) Ao 1139. Suan: 1140.

(v) 1259.

(x) 1329. Giorde Kong Waldemar sin Søns bryllup udi
Ribe med Eleonora Kong Alphonsi Datter af Portugal.

(y) Kong Christopher af Beyren blev kronet i Ribe Aar
1443 Nyt Aars Dag af Joh: Laxmand Archiepiscopo Lun-
dense. NB. Su: 1440.

(z) Kong Christian I. som kaldis med tilnavn dend Rige
blef hyldet i Ribe af de Holster 1460.

- (æ) I kirke Sager her og ere Lover skrevne:
 (ø) Adskillig Penge her og ere mynted blevne:
 (I) Dend anden Saxo her og hafde Trykkeri
 I gamle Sager hand var som en flittig Bi.
 En Smuch og yndig by har Ribe derfor været
 I mange Kongers tid, som dend saa høyt har æret.
 Men det kun lidet er mod det, som Herrens Haand
 Dend selv har kronet med: Jeg det ey tie Kand.
 Thi mod Naturens Godtz og Naadens rige gaver
 Guds godhed denne Stad ræt overgydet haver:
 Her fattis ingen ting for Legem eller Siæl
 For ingen mangel Mand sig klage kand med Skiæl.
 Det sande Siæle-brød sit ordis sunde Lære
 Gud Lader Rigelig her paa sit bord frembære
 Her kand mand Herrens ord hver dag i Ugen faa
 At høre reent og klart, Vil mand der til kun gaa.
 I denne Stad Gud først sit ordis Lius lod tænde,
 Og der mand Pavens Tandt og Trækker fik at kiende,
 Da Riber Kirke og en med de første Var,
 Huor Tausan uden falsk Guds reene ord frembar.

(æ) De 26 Article, som fandtis bag i Kirke ordinantzen bleve bevilgede, samtykte og forseglede i Ribe 1542. Paa hvilken tid M. Hans Tausøn blev indviet til Biskop af Doct: Joh: Bugenhagio i Kongl. M. Christ: 3tii og alle Bispennis overværelse.

(ø) Saasom Ao 1525—28. 36. Vid: Mulenii numismata.³¹ Dog hafr her været myndt i Byen lang tid tilforne, som og kand seeis af dend fordrag, som skeede imellem Kong Woldemar dend 4 og Hertug Woldemar af Sønder Jylland til Spandow Ao 1340, som iblandt andet og indeholder disse ord: Naar H[an] faar Hertug Woldemars Søster, skall hun have til lifgeding Riber-Huus med Møller, Told, ald frugt, Mynten i Byen, ligesom hans Herr fader hafde Byen. v. Huitf. T. 1. p. 470.

(I) Mag. Anders Weile, som hafde trykkeri paa lilebierget, huor adskillige bøger ere trykte etc: See fortegnelse paa dem in Append:

[tilføjet]: dog hafr der og f. hans tid været Trykkeri, thi Jeg

Fra dend tid haver Gud Evangelisters skare
 til denne By udsend, som haver aabenbare
 Forkyndet Herrens Vey, Ved sandhed holdet fast,
 Og uden frycht og Sky toordt straffe Synd og Last.
 En huer andæchtig Siæl kand til Guds huus optræde
 Og sig i Herrens frycht med bøn og Lofsang glæde;
 Fra første MorgenStund mon kirken aaben staa
 Mand tør om Vinter-tid end ey i mørke gaa,
 (II) Paa Liuvse-Arme tre her bliver Vox-Liuvs tændte,
 Huor til af fromme folk er lagt en Aarlig rændte.
 Fra Klokken fem til sex de huer dag bliver tændt,
 Saa Vel før dagen gryer, som effter dend er endt.
 Fra alle Helgens dag til Kyndelmisse tider,
 Fra dagen kortis af og til dend sig udviider;
 Om afftenen dend skik før offte blev misbrugt,
 At Chor-Sang paa dend tid nu holdis, Lader smukt.
 Naturens riige Skiød sig ogsaa Ved Guds naade
 Her aabner rigelig; En overflødig maade
 Af ald Velsignelse her bæris daglig frem;
 Tak Ribe, Tak din Gud og ey hans Naade glem!
 Om du af egen mark kun lidet Korn indhøster,
 For Øl- og Brøde-Korn dig dog slet intet brøster,
 Det Korne-fruchtbar Land, som ligger trindt omkring
 Kand noksom proppe til din Meel og Maldte-bing.

hafr seet hos ærværdige, hæderlig og høylært Mand Mag:
 Jens Pedersen SognePræst til Christiansdal og Sanderum En
 gammel Dansk Loubog paa Latin udsat med denne opskriff:
 Impressum est p̄ ns opus p̄tile legis Danice Ripis op̄a dili-
 gentiaqve probi viri Matthei (brandi) artis imp̄ssorie m̄gi
 Anno salutis n̄re mccciii Nona Kalendas junii.³²

(II) Disse trende Liuvse-arme ere gifne af Effterfølgende,
 Dend paa dend Pille Ved Choret af Sal. Borgemester Karsten
 Tønnesøn og hans Hustrue, Dend paa dend Nordre Side af
 dend Store Gang af Sal. Niels Griisbek og hans Hustrue,
 Dend paa dend Sønder Side af Sal. Mogens Chrave og Hans
 Hustrue.³³

Du selv ey aarke kand alt det mand til dig kiører
Men og til fremmed Land i mængde det udfører
Hamborg og Bremer Stad med nærig Hollænder
Har mangan Ladning god tilkiøbt sig offte her.

For Canaans Føde du ey heller mangel haver,
Thi dine Malke-Køer paa Lynge-Pind ey gnaver,
Det Blomster-blandet græs for deris Mule staar,
Saa snart de lidet ud fra dine Porte gaar.
For dem du ogsaa kand indhøste Vinter-Føde
Af dine Engers Frugt og Holmens riige grøde.
Du haver og ey brøst for Aae og Strande-Fisk,
Men kand dem, naar du vilt, opgive paa din Disk.
Kun Lidet skiøtter du om Skalle Blink-øye,
Thi Gæddens søde fisk dig bedre kand fornøye.
Skarprygget Aabor du og daglig have kand,
Steen-pandet Horke-Flok og vrimler i din Vand.
Dend smudtzig Huade-Aal mangfoldig hos dig tagis,
Breed-bugget Brasen og tit i dit Togger iagis,
Med Snebler, Aale-quab, skind-spættet Øreder
Sølv-farvet Lax mand og tit paa dit Bord frembær.
Det flittig fiskends folk med fiæle-hualdte baade
Dig giæster idelig med Fiske-Vaare gode:
De seyler til dig op med Huilling honning-sød
Og Stundom salted, som maa Leggis udi blød.
Piig-skindet Rokkel-Fisk nu færsk, nu tørre fører
De ogsaa til dig ind: Om du end ikke smører

Din mund paa feede Sild, som fiskis hos dig selv
Du kand dem dog vel faa fra Holland og fra Elv.
Jeg hafde nær forgiæt de gode Riber Flynder
Som føris Vidt omkring og andre Folk høyt ynder:
Bak-skuller, Mandøe-Lax, som ere Flynder smaa,
Smaa Stindte kand mand her med Horne-giver faa.
Det somme Tider skeer at finde Helle-Butter
Og Lange Større sig i Fiske-gaarden putter
De Konge-Taffels Fisk, graaskindet Kabelav
Sampt tykke Tunger her og tagis i dit Hav.
De Jædsted Butter dig til Døren baaret bliver:
Et Fad-fuld findet Fisk de Vedsted-qvinder giver
Dig for en Skilling tit: Jeg intet melde Vil
Om Østers, Skelfisk og huad meer dig føris til.³⁴
For Slagte-Sviin og qvæg du og ey Mangel haver,
Naar Pølse-Maaneden din Vinter-Kost tillauver,
Du for en billig Priis det da bekomme kand,
Som fædt og lasket er udi dit eget Land.
I dig fra gammel tid stoor Kiøbmandskab er dreven
(Dog Handelen hos dig er nu kun ringe bleven)
Til Hamborg kand fra dig ad Elven med en Fart
Naar Vinden føyt Vil, en reyse giøris snart.
Til Nærsom Næderland du og med Hast kand fare
Med Velbeladde Skib af Korn og feede Vaare;
Huor fra du hiem igien de Vaare føre Kand,
Som Kiøbmænds ganding er her i Vort Danske Land.

Her føris ind og ud de raske Jyllands Heste,
Thi dine Kiøbmænd nok opleede kand de bedste,
I huer en Jyllands Krog, fra Salling, Mors og Ty
I stoore Kobbel-Tal de føris her til By:
Og naar de nogen Stund her vel udspækket blive,
Da de sig sønder paa, naar det tilstædis, give.
Det Stoldet Øxen-Fæ her drivis mange Fold;
Det gavner Riber-by og Kongen faar sin Told.
Strax breeden Iise-Broe Ved Vaarens Haand opbrydis
Og alting fanger an til Lands og Vands at frydis
De Hollands Skibe her i Stoor Mangfoldighed
Ankommer, som en Skov de seeis paa Riber-ræd.
Cithroner, Pomerandtz, Kastaner Kand mand kiøbe
Da for en billig priis, huer Pøker-Dreng mon løbe
At selge grønne Ost, Valnøder, andet meer;
Smaa Dreng spiller da med Kaaber-Døyter her.
Da seeis i Flokketal de butte Hollands Maeter
Paa Riber gade gaa, som med hinanden Praeter
De giver nøye acht, om Vinden er Contrar
Vil dend kun føye Lidt, strax skibis allegar.
Det er da Lyst at see de fede Øxen iagis
Af foore-Stalden ud i Skiberom at tagis,
En part da møder til, mens andre gjør dem fast
Og nogle hidtzer dem i Skibene med Hast.

Strax Lauvis alting til, de sættis Vel i rætte,
Til Floodens Bølge-Vom vil Flyde-Staalden Lætte,
Da Vindis Anker ind og Seylet hidtzis op,
Et Skib det andet brav da følger udi trop.

Med disse Skibe da og mange monne drage,
En deel for Kiøbmandskab, men andre for at tage
I Holland Tienniste. En Part paa Lande-iord,
Men andre Hyris bort at gaa til Skibs ombord.
Thi som sig Ribes Børn fra Ungdom op tilvenner
At plaske udi Vand (Dog det tit Lidet tienner):
Saa faar og mange Lyst til Havets fare-Vand,
Og at forsøge sig udi et andet Land.
De, som Søe-Haner frisk tør Bølge-Marken pløye
og ræddis ikke for at bløde deris Trøye:
Du bruger nogle selv paa dine Skiberom;
De andre anden steds besejler Verden om.
Saa snart de Lidet kun i alderen tiltager,
Til Hollands reyse de da straxens alting mager
En Lærridtz Klædning de paa Skibs-Viis fører i,
Der med gaar reysen an til Nederlandet fri.
Og naar de kommer der da mange af dem Lære
Et Erligt Haandt Værk først, huor af de sig kand nære,
Naar de ey gider meer paa Havet flakket om,
Huor til og gribis kand, om de til agters kom.

Naar Læren ude er, da de til Skibs sig give
Og Lader sig til en og anden fart indskrive:
En Part til Indien, ad Strædet andre gaar
Men noglis tanke meer til Grønlands farten staar.

De, som nu kommer hiem, har Pungen fuld af Penge,
Og smukke Klæder til, men dvælger der ey Lenge,
Men strax dend varme Steen i Vandet bliver kast
Gaar de ad Holland hen tilbage med en Hast.
Huis det og hænder sig, at orlog forefalder
Og huerve-Trommen folk til Skibs at fæchte kalder,
De uforsagte da endog tør følgis med
Og muure-faste Staa hver paa sin Pladtz og Sted.
Behager Kongen selv, at hand Vil dennem have
I egen Tienniste, naar hand mon flooden Lauve
Nest Gud, til Lande-Værn mod fiende-Vold og List,
De gierne Herre-Bud da Lyde uden frist.
End i dend sidste Krig paa Kongens Seyr-riig floode
En mandig Capitain og Officerer gode
Forfarne Boodsfolk og berømte Styrismand
Befandtis blandt det folk, som var fra Ribe send.
Her rinder mig i hu et artigt Mandoms Stykke,
Som af en Riber-Mand bedrevet er med Lykke,
For nogle sneese Aar udi det fare-Vand
(III) I mellem Hamborg og Vort eget Jydske Land.

(III) Dette skeede Ao. 1573, d. 10. August i dagningen.

Hans Jessen Manden heed, som kom med gode Vare
I Søen seylendis og frycted ingen fare,
Da et Sørøver Skib ham fast om Borde kom
Og Ni af Røverne besprang hans Skiberom;
Han var da alting Priis, de ned i rommet foore
Og søgte huad der Vaar at snage og opspoore,
De funde good forraad af gooden Rinske Vin,
Ja Spansk og Frandsk til med og anden Ladning fin.
Da gik det Lystigt til, de fanged' an at drikke
Ræt over Skoe omkring, og fryctede sig ikke,
Men fast dend gandske dag tornerede og drak,
Som beste Haandværk er for saadant Røver-Pak,
Der det mod Afften var og de meest vaare glade
Af viinen, meendte sig Capteinen selv at raade
For skib og alle ting, og steeg af Rommet op
Med trende udaf sin blod-tørstig Røver-Trop:
Selv greb hand Manden an og tænchte ham at kaste
I Stranden Hovedt-Kulds, de andre vilde taste
Hans Folk og Karle an; Men det gik ey saa til
Som de Vel tenchte, men her blev et andet Spil.
Thi der de saadan Vold paa over Logget brugte,
Løb En behændig til og resten indeLuchte
Der med fik Manden mood, greb Hovedmanden fat,
Og kaste ham med Magt strax over Borde plat:

Hans Karle Tumlede sig med de andre Trende,
Saa de med hannem og fik lige Løn og ende,
Dog fik Hans Jessøn Saar udi sit Venstre been,
Hans Eene Karl blev dødt, en andens Laar fich meen.
Her Vaar da Vunden spil; for dem var ingen fare,
Der ud i rommet som i fælden Luchte Vaare,
De motte holde food: Der med hand for en Vind
Med sit og deris Skib Lod staa ad Dybet ind.
Her blev da anden Viin i Ribe for dem skænket,
Der Skibet blev til Priis og de i bolte lænket,
Her gialdt da ingen Snak, her hialp da ingen bøn,
De finge, som forskyldt var, deris rætte Løn.
Af deris Hoveder Mand Hoved-Engen kalder,
Der som Tvæd-Aae forbi St. Peders Kirche falder:
Men deris Skib og godtz fik Manden sig til gavn
Af Kongens gavmildhed, der til Søde Hanes Navn.³⁵

Nu, søde føde-by, Jeg frychter Jeg opholder
Dig med unyttig Snak; Min Kierlighed det Volder,
At ieg saa Snart ey kand her giøre ende paa;
Det lider dog nu flux at Pennen huile maa.

(IV) En Liden øde Kirke udenfor byen.

(V) Til slutning maa Jeg dog de smukke Dyder viise
 Huor af mand dine folk Kand uden Smigger priise
 Mand dem af Herrens Frycht og Kundskab love maa,
 For Høvske Sæder de og billig Priis kand faa
 Selv Børup i sin Digt maa dig dend Ære give
 Som ellers huer en Stad sin Lak Veed at tilskrive
 Af Hørtig Hoveder og Smukke Sæder hand
 Dig priiser og er ræd kun for din floodis Vand,
 Guds fattige mand her ey pleyer at forglemme
 og spiise med; far Vel, dend frugte-løse Stemme,
 Men dig til hierte gaar de Jammer-fuldis Nød,
 Du sparer ikke for de hungrige dit Brød.
 Du Huus-ly har for dem, som huuse-vilde ere;
 Dit gode Hospital der om Kand Vidne bære ³⁷
 Ja almis-boe der med de Giæste-booder smaa ³⁸
 Huor gamle Stakkels Folk fri Værelse kand faa.
 Af Eenighed og fred Mand dine Børn og Lover,
 Sampt ydmyg Høflighed, din flittighed ey sover,
 Huer Borger som en Bi om Brød og Biæring er
 Dit qvinde-Kiøn og ey i Lommen Haanden bær.

V) Doct: Morten Børup, som ellers kaldis S. S. Theologiæ Professor, en Navn Kundig og Lærd Mand i Aarhus haver giordt en Latinske Digt om de fornemmeste Kiøbstæder i Danmark, hvilken Wellejus haver Ladet (L?)øbe med i sine gamle Viisers tal, dog siger der hos, at mand ellers motte kalde dend Libellum famosum etc: Om Ribe siger hand der udi Time Ripis ripam maris, Ingeniis viges et moribus.³⁶

Men Spinde-rok og teen de vel har Lærdt at røre,
Saa Kiøbmænd deris Lærdt kand Vidt om Lande føre,
Her giøris og med fliid dend flamske vævning skiøn,
Som alt arbeidis af det flittig qvinde-kiøn.

Mig vidre nu at gaa vil tiden ey tilstæde,
Men som ieg billig maa mig ved din Velstand glæde,
Og takke Gud, som dig har i saa mange Aar
Beskyttet, at du fast og ubeskadet staar,
At hand har skooned dig fra Ildebrandens Vaade,
Ja Floodens grumme Vand ey haver Ladet raade
og giøre skade, Som dog før er offte skeet
Men dig beskiermet og i naade til dig seet:
Saa vil ieg hannem og til Slutning for dig bede,
At han fremdeelis vil dig med sin Naade glæde.
Hand bøye til min Bøn sit Naadis øre ned
Som ieg nu fører frem for dig, min Føde-Sted:

Lad Riber-Stad, O Gud, dig anbefaled Være!
Lad blive Ved der i dit ordis reene Lære!
Send stedtze til dit Huus trofaste Tilsiums-Mænd
Lad frugten af dit ord her blive klarlig kiend!

Lad Skolens Staa i Floer og Lærum ad smigstbar Bætt!
 For Nutidens Dætte den Ant glædelig Lærum giv
 Et bær fuldt frugt! Muljens Maat og Gyn!
 Muljens Læst Maat Linné og Gylig og Gylig Diny!
 Det Hany for gættet Læst og Linné den Stolte Læst,
 Et du Læst Stær for sig nogen Læst oplæst!
 Gættet Læst Stær Linné den Stær Læst og Læst
 Og Lad den Læst Stær i Muljens Floer og Stær!
 Bæst med den forjætted Linné den Stær Læst og Læst
 Om omten Læst Læst, eller og alt nu Læst,
 Dit Ansigst for den gættet! Læst Linné Linné den
 Og Læst Stær Læst = Maat Linné og Læst Linné igen!
 Lad Bæstet gættet Læst, og Linné smigstbar gættet!
 Bæst ingen Mangel paa vort Læst og Læst!
 Lad alle Linné Læst den Stær med den Læst!
 Læst gættet Stær Læst i dit forjætted Linné Stær!
 Læst Stær Maat Læst Linné og i den Læst Linné
 Din Læst gættet med Linné, Linné og Linné,
 Læst Læst Linné med Linné og i den Linné Linné
 Læst Læst Læst Læst med Linné Linné og Linné!

Læst Læst *

Lad Skolen staa i Floor og fremad fruchtbar blive!
Paa Rættens Sæde du Retfærdigheden give
At bære fulde frucht! Velsigne Mark og Eng!
Velsigne hver Mands Huus og Erlig Echte Seng!
Sæt Stang for Havets Dør og true de stolte Vande,
At de til Skade her ey nogen tid oplande!
Bevar hvert Stadens Huus fra Vaade Ild og Vand
Og Lad dem faste Staa i Velstands flor og Stand!
Blæs med din forsiuns Vind paa hvert et Skib og Skude
Som enten Ladis til, eller og alt er ude,
Dit Ansicht for dem gaa! Vær deres hulde Ven
Og beste Styre-Mand hen og saa hiem igien!
Lad Vandet give Fisk, og Landet fruchtbar grøde!
Slaa ingen Mangel paa nødtørfftig brød og føde!
Lad alle Liide Vel de stoore med de smaa!
Dend ganske Stad Lad i dit forsiuns øye staa!
Saa Skal Mand takke Dig og i din Kirche siunge
Din ære priiselig med Hierter, Mund og Tunge
Vi raabe vil med Fryd op i dend høye Sky:
Gud er en Fader good mod Riber-Folk og By!

E N D E

1. Om Riber Stads Navn.

Huor af Ribe haver sit Navn er ikke lettelig at sige: De fleeste meener vel, at den saa kaldis af det latinske ord Ripa Aae-Bred, Hav-Bred, i henseende til de mange Aaer og Strømme dend omringis og igiennem skæris med, og det Britanniske Havs Bred, som dend ligger hos. Men at sige min enfoldige Meening der om, da kommer det mig noget sælsomt for, at denne Stad frem for alle andre i Danmark skulle have et latinsk Navn. De gamle maa og uden tuifl have hafft sær tanke der om, huorfor de og haver udførdt navnet paa Latine nu med Ripa in singulari, nu Ripæ in plur: nu endog Ripis in 3tia sing: Saa Vel Kand mand effter mit ringe tykke gjøre sig allusion til navnet af Rif, Riveer³⁹, River etc: som af Ripa, -æ; Thi Kand Aarhus have sit Navn af Aarer, Aalborg af Aal, huorfor da ikke Ribe, liige saa vel sit af det [?] Rif og Odde af Landet, som dend ligger paa, af sine mange Riveerer og Strømme eller af River, som til Høe-Biæring brugis i dends mange omliggende Enge? Riveer skulle vel siunis det bedste: Men Jeg veed vel, at der imod Kand forevendis, at det saa vel er af Latinsk herkomst, som Ripa, man maa sige der hos, at det ord, frem for det andet, af Langvarig Brug haver bekommet Borgerskab i voris og andre omliggende Landers Sproger og derfor og beder kunde forsuaris, helst effterdi der er meere Affinitet imellem v og b end p og b og pronuntiationen med huilket navnet udføris ogsaa stedfæster det samme, thi mand siger meere Rive og Ribe, end Ripe, som er meere effter de Tydskis udtale. Her udi siger Jeg dog ikkun mit Enfoldige tykke og er langt fra Jeg der med vil præjudicere nogen.

2. Om Riber Stads Begyndelse og Ælde.

Her om Kand intet vist skrivis, efftersom Voris Danske Historier og gamle monumenter der om intet melder; Vist er det dog, at dend er en meget gammel og en med de ældste Kjøbstæder i Danmark. Joh: Suaningius meener, at dend er ældre end Hadersleb, som dog er en meget gammel Stad, naar hand saa skriver Chronol: D: pag: 35. Ripæ civitas in Cimbria Australi mihi natalis, quos habuerit conditores et quo tempore extrui coepta sit, nondum apud Topographos legi etc: Haderslebiam antiquitate ab ea superari, si quis suspicetur, mea sententia non errat.⁴⁰

3. Om Riber Stads Vaaben.

Riber Stads Vaaben er en Kirke med et stort og Lidet Taarn. Af det store Taarn udstikker tre blaa kronede Løver. Med Kirken og Taarnet har de gamle maaskee hafft Henseende til dend kostelige DomKirke og dends Høye Taarn, eller og de der med haver Villet betegne, at dend første Kirke, mand Læser om at være bygt i Danmarkis Rige, der haver været bygt: De Tre blaa Løver skal, effter noglis meening, betyde de Tre strømme som gaar igiennem Byen.

Ellers haver dend VelEdle og Høylærde Mand Mag: Jens Bircherod S. Ste. Theologiæ Adjunctus og Hebr: Linqvæ Prof. P. paa Kiøbenhafns Universitet og Assessor i Consistorial Collegio, min Høytærede Velynder, udi et Skriff, som kaldis Cordati Leones, eller de insignibus Daniæ Disquisitione,⁴¹ som findes paa Universitetets Bibliothec M. S., af Johanno Lüschandro og andre bevist, at Kong Harald Hylde-tand, som Levede ongefehr 3tio Seculo effter Christi fødsel og meenis at have Allerførst de Tre Løver i Danmarkis Vaaben indførdt, Hand haver udi Trende Grændse-Stæders Vaaben indsat disse Tre Danske Løver af et Taarn udseende. Dend Eene Bye haver været TreLøfborg (Treleoburgum) udi Skaane imod de Svendske og Gothiske Grendser, som var i gamle Dage en stor Stad og haver af samme Tre Løver sit Navn. Dend anden er Nykiøbing i Falster mod det Romerske Rigis Grændtzer, Og dend Tredie Ribe imod Skotland og mare Britannicum. Hvilke Trende Byer finge af Høybenevnte

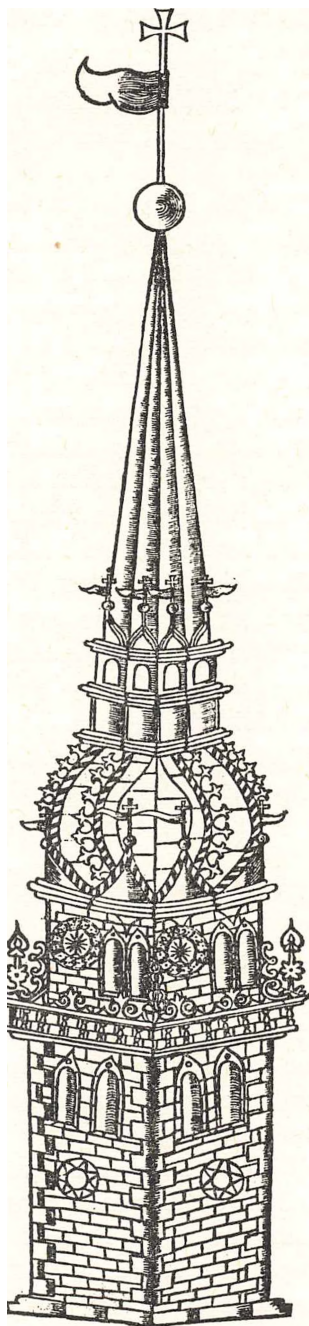
Konge Liige eens Vaaben, paa det at Danmarkis Tre Løver skulle saasom Vogtere ud af disse Tre Grændse Stæders Taarne see ud imod de nærmist Liggende eller paagrændsende Riger, og dennem frygt indiage etc. I dend henseende finder Jeg og at Kong Waldem: 2. haver givet Riga i Lifland, som en grændtzefæstning mod de uchristne samme tre Løver i sit Vaaben. vid. Huitf: T. 1. p. 185.

Det Stadens Indsegel som nu brugis præsenterer dend Øster ende af Kirken med det større og mindre Taarn og af det stoore Taarn Tre Løver, Aarstal findis i siderne paa Vaabnet — 1523; inscriptionen er denne: Arma civitatis Ripensis.⁴²

4. Om St. Lambert De Ribers Patron i Pavedommen.

St. Lambert var i Pavedommen de Ribers Patron, huis Billede Baris paa Axlene ned mod Stranden, naar floden gik for Høyt op etc: See Doct: Petro Palladii Bog om St. Peders Skib først Prentet i Kiøbenhafn Aar 1554, Og siden i Helsingør af Peder Huæn 1615, huor hand i blandt andet siger: Der Var ikke et Menniske, en Stad, en By, it Rige etc. som icke hafde sin besynderlige Engel, Apostel, Patron og Frelser, som Mand paakaldede i ald nød og Trang, som disse siu Biscop Stifter her i Danmark hafde siu Patroner, som skulde bæris paa Axle, og paa kaldis mod Ild, Vand og alle Guds elementer og creatur, naar behof giordis. Du maat spørge mine Byfolk Vore Riber ad, om dend Kronede og forgyldte Træ-Gud S. Lambert etc. NB. De siu Biskop-Stifters siu Patroner haver uden tuifl været de, som Børup opregner i det sidste Vers af sin Latinske Digt om de Fornemmeste Stæder i Danmark:

Civitates Deo gratas
Vos conservet Trinitas!
Nam sanctorum plurimorum
Vobis floret Sanctitas:
Clemens et Laurentius,
Chetillus et Lucius,
Canutus et Lambertus,
Meritibus Plurimis:
Maria sed in omnibus.⁴³

5. Om Ribes Dom-Kirche og dends Høye Taarn.

Anno 860, eller som Suaningius meener 863 har Kong Erik Barn opbyggt en Kirke i Ribe, som siden tillige med dend Kirke, som Aar 848 var bygt i Slesvig eller Hæthe-By, som det da kaldtis, er bleven ødelagt, men hen ved Aar 931 igien opbyggt under Kong Frotho Haarde Snude.

Denne Kirkis herlige Bygning beskriver Joh: Laurentius Ripensis meget artig paa Latinske Vers in proëmio Libri sui, qvi inscribitur Ripensium Episcoporum series et vita, som er værd at Læse.⁴⁴ Det stoore Taarn paa samme Kirke har i Begyndelsen været en meget Herlig og prægtig Bygning. Thi foruden dend nederste Deel muren med Tralle-Værket, som endnu staar og er 90 Allen Høy og udi bredden 24 Allen, haver der oven paa været, som er nedfalden: 1. 16 Allen 8te kandtet muur med Seyr Værkis Viisere paa Siiderne. 2. En rund bugt 29 Allen. 3. En Spiir; hvoraf dend Nederste deel, huor udi Klokken hængde, Vaar 8 Allen, dend Øverste deel og Spidtzzen hundrede foddder høy, indtil en stoor forgyldt Knop, over hvilken Var en Høy Stang, paa Hvis mellemste Deel var en Fløy og aller øverst et Kaars. Denne Beskrivelse tillige med en gammel og næt Afridtzning paa omrørde Taarn haver dend Ærværdige, Hæderlige og Vellærdte Mand Hr. Anders Rasmussen Spandeth SognePræst til NyKirke og Foborg Mee-nigheder og Provst i Skads Herridt forskaffet og meddeelt Mig.

Udi Kong Erich Glippings tid Aar 1283 [i margin er tilføjet med anden skrift: Spiiren meenis at være nedfalden 1278], nedfaldt Riber Taarn Juule-Natt effter første Prædiken og ihielslog mange Mennisker. Det som da nedfaldt siunis at have været alt det øverste indtil mod dend otte kantede Muur; Thi baade in Teatr: magno urbium og i Byens Indsegel er Taarnets afridtzning icke med nogen Spiir, men med Adskillige Smaa gaufle oven paa.

Og siden Aar 1594, dend 13 Martii om Natten Klokken tu, nedfaldt atter 8 Allen af samme Taarn, og slog Storm-Klokken i Stykker, som da Hafde Hængdt i Taarnet i 261 Aar, og blef siden støbt paa ny Anno 1599 d. 26 Sept: udi Bisp Ivers Gaard udi Bisper-gade.⁴⁵

6. Ribe Tilforne offte Beskadiget af Ilde Brand.

Anno 1178 Cal: octobriis Brænde en stor Deel af Ribe. Vide Joh: Laur: in vit: Stephani Episc: 10. Grandior hic urbis mediis pars arsit in undis, Arserunt sacris et pia templa suis.⁴⁶ Aar 1242 brænde Ribe af Vaade Ild og Domkirken med, skriver Huitfeld pag: 208. pag: 274 skriver hand atter at Ribe brænde 1271. Atter pag: 275 siger hand at en stoor deel brænde af Riber by Anno 1272. pag: 254 melder hand, at Aar 1258 brænde Riber By og Slot.

Af Liunet og alt det Kongen der aatt og hannem tilhørde det forfoer af Guds Vrede og Straf. Anno 1301 8 Cal: Novembris [25. oktober] haver atter været en skadelig Ildebrand, huor om Joh: Laur: in vit: Episcoporum taler: Flammea tunc iterum Vulcani sæviit ira depopulans validas funditus urbis opes.⁴⁷

Anno 1402 dend 7. Novembr. blef Riber By atter meesten Parten afbrænd Saa og dend Øster Ende af Domkirken ud mod Torvet.

Anno 1580 dend 4. Sept. En Søndag Natt imellem 10 og 11 blef optænd en forskræckelig Ild i Ribe, som gjorde en stoor og ubodelig Skade, saa der bleve 11 Gader gandske afbrændte: 1. Dend Stoore Gade, 2. Steenboe-gade, 3. Peder Dofns gade, 4. Sorte Brødre gade, 5. M. Madtz Hönes gade,⁴⁸ 6. S. Catharinæ gade,⁴⁹ 7. Klostergade, 8. Badstuegade, 9. Hunde-gade, 10. Bødels gade,⁵⁰ 11. Fiskergade og Tinggangen bag Raadhuset. Der til en stor Del af Hospitalet og Sorte Brødre Kirke. Summa paa Huuse og Gaarde som bleve afbrændte — 214. NB. De fleeste have Været og ere smaa Gader som i andre Kiøbstæder Kaldis stræder. Siden har nogle Gange Været Ildebrand, dog Gud har hiulpet at ickun nogle faa Huuse ere blevne beskadigede, og nu i nogle Aar har Gud dend naadeligen for denne Plage forskaanet, Hvilket Hand og af Naade fremdelis gjøre!

7. ... Og Vandflod.

Anno 1362 in nocte B. Marcelli [16. Januar:] haver været en stoor Vandflod, som har gjort stoor skade i Ribe vid. Joh: Laur: in vita Petri Turonis, Episcopi 20: Spumeus in totam

Neptunus ut irruit urbem, Fluctibus involvens templa domosq. suis (Deucaliconæus quondam ut Cataclysmus) etc:⁵¹ Ao. 1532, 2. Nov. haver været en meget stor Vandflood, huor ved endog er skeed stor Skade i Ribe, og stod Vandet saa høyt, at effter at det var udløbet har Mand fanget mange levendis fiske i omgangen ved Kirken og paa Gaderne. v. Heimreichs Nordfrisisk: Cron: p. 209.

Anno 1593 dend 24 Decembris, Juule Afften Var ogsaa en stoor vandflod for Ribe, som forderfvede baade overMøllen og underMøllen, saa Mand kunde seyle paa Gaderne med Booder og Skuder, og gjorde stoor Skade.

Anno 1634 imellem dend 11 og 12 Octobris om Natten var dend stoore flood for Ribe, som gik fast over dend gandske By: Og stood Vandet nogle Allen høyt paa Pillerne i DomKirken. Denne flood gjorde og stoor skade i Byen og der omkring, og samme Tiid skeede dend stoore Skade og undergang udi Nordstrand og Eydersted. I denne flod druknede Ved Ribe og der omkring over 220 Mennisker. [tilf. i Margin: vid: M: Anton: Heimreichs Nord Frisiske Chronick. p. 483.]

Ribe Haver altid hafft Berømmelse for, at der fra ere komne mange Hyrtige Hoveder og Smukke Lærde Mænd. Mart: Børup: De urbe Rip: ingeniis viges et moribus. Jonas Koldingensis et Clariss: Pontanus i Chorographica Daniæ descriptione eam nominant Matrem plurimorum eruditione præstantium virorum præclarisq. ingeniis hodie fæcundam.⁵² Derfor haver Jeg her antegnet og indført efterfølgende fornemme Høy og Vellærde Mænds Navne, som der haver været fødte eller der gaaet i Skole, eller og betient Bestillinger der i Kircher eller Skolen, Saa vidt Jeg mig kundet erindre, eller i adskillige Skrifter opleede og hos gode Venner opspørge, nemlig:

1. Biskopper eller Superintendenter i Danmark.

Siøllands Stigt.

Doct: *Peder Palladius.*

Doct: *Povel Madtzøn*, fød i Kiøge i Sødland. Var først Biskop udi Ribe, blev der fra Kaldet til Biskop over Sødlands Stigt.

Doct: *Hans Povelson Resen* hafde nogle Aar gaaet der i Skole.

Skaane Stigt.

Doct: *Nicolaus Palladius.* Han blev indviet i Lunde Domkirche af sin Broder Doct: Peter Palladio Domin: qvasi modo geniti, Anno 1552.⁵³ Hand ordinerede sin S: Broders Efterkommere. Doct: *Hans Albridtzson* var ogsaa ordinator i HøyLoflig i Hukommelse Friderici secundi Kroning 20. Augusti Anno 1559.

M. *Povel Mortenssøn Østrup* fød i Østrup Præstegaard ikke langt fra Ribe (og ikke i en Landsby i Skaane kaldet Østrup effter Berthili Aqvilonii og B. Resenii meening i app: Biblioth: hafde gaaet i Riber Skole i sin Ungdom, Var siden Rector i samme Skole, blef der effter Professor paa Academiet og siden Superintendent over Skaane Stigt.

Fyens Stigt.

M. *Jacob Madtzøn* fød i Veile, hafde i sin Ungdom gaaet i Riber Skole, var siden samme Skoles Rector, der effter SognePræst til Domkirken sammestedt, huor fra hand af Prousterne og Præsterne i Fyens Stigt

er kaldet og af Kongl: Mayt: Confirmerit til at være Superintendent over Fyens Stigt.

Riber Stigt.

M. *Hans Laugesøn Riber*. M. *Peder Hegelund Rip*: Doct: *Iver Iverson Hemmel* hafde der gaaet i Skole, var Rector og blev omsider Bisp.

Aarhus Stigt.

M. *Jens Gødtsen Ripensis*.

Viborg Stigt.

Doct: *Hans Wandal Rip*:

Aalborg Stigt.

M. *Lauridtz Nielssøn Riber* (Joh: Laurentii Rip: S: Amerini Pater). NB. Hannem nævner Huitfeldt ikke i blandt andre Bisper over Aalborg Stigt, men at hand dog haver været der vidner Andr. Wellejus in Orat: de vita et obitu Joh: Petri Grundith: Discedente M. Laurentio Nicolao qvi ad curationem Dioceseos Vendalicae Regiis literis avocatus erat, omnes uno ore hunc substituendum judicabant. Og hans egen Søn Joh: Laurent: in libri sui de vita et serie Episcoporum Ripensium Dedicatione: Idem et Parentem meum beatæ recordationis M. Laurentium Nicolai suis accidisse Antecessoribus, vinulis nimirum, seu Burglaven-sibus Episcopis pene omnibus, Subinde indolentem puer animadvertebam.⁵⁴ M. *Christen Hanssøn Rip*.

I Norge.

Stavanger Stigt.

Hr. *Jens Riber*. See Luc: Debes Ferrøes Beskrivelse pag: 292. Paa Ferrøe haver været ikkun en Eeniste Evangeliske Biskop eller Superintendent ved Navn Hr. Jens Riber, hvilken boode der i nogle Aar, indtil hand paa det sidste blev røvet af de Frandske Søerøvere og var da en gammel Mand huor hand begaf sig her fra Til Kiøbenhavn, huor hand blef forsendt op til Stavanger i Norge og blev der Biskop 1556. Doct: *Jacob Jenssøn Jersin* nu Biskop over Stavanger Stigt, og hans Dyd Edle Kiærste Adelhed Johansdaatter⁵⁵ ere begge Biskoppelige Børn af Ribe.

2. Professores paa Kiøbenhavns Academie.

Doct: *Petrus Palladius* Theologus v. s.

Doct: *Johannes Francisci* Rip: Medicus, Poëta et Musicus insignis.⁵⁶

Doct: *Petrus Severini*, Medicus Regius et Academicus Rip:

M. *Nicolaus Laurentii* Rip: Prof: Pædagogicus.

Doct: *Andreas Christiani* Rip: Med: Prof: et postea Sorensis adm[ni]strator.⁵⁷

D. *Andreas Lymvicus* Med: Prof:
 Doct: *Andreas Kragius* Med: Prof:
 Doct: *Nicolaus Kragius* Rip: I: U: Doct: Historicus Regius et Græc:
 L. Prof.⁵⁸
 Mag: *Christianus Johannis* Rip: Pæd: et postea Mathematicum Pro-
 fess: v. s.⁵⁹
 M. *Paulus Martinus Østrup*: Pæd: P:
 Doct: *Joh: Pauli Resenius* Theol: P: v. s. [tilføjet] Nobilissimus et
 celeberrimus Dnus. Doct: *Olaus Borrichius* Med: Chemiæ et Philologiæ
 Prof: P. S. Reg: Majestatis Consiliarius Cancellariæ ut et in supremo
 Tribunali et Collegio Consistoriali Assessor e Literaria Ripensium
 Palæstra se ad Academiam Hafniensem missum esse gratus agnoscit in
 Diss: sua de ortu et progressu chemiæ. Joh: Moller in isagoge ad hist:
 ochersonesi Cimbricæ ipsum vocat Ol. Borrich Ripensem, nimistute
 etc.⁶⁰

3. Professores i Odense Gymnasio.

Mag: *Jacobus Wolphius* s: stæ: theol: Lector aliquot annos in Schola
 Ripensi Præceptore usus est Petro Hegelundia.⁶¹
 Mag: *Matthias Bangius* Philosphiæ Professor, aliquot annorum spatio
 fuerat Scholæ Rip: Con-Rector.⁶²

4. Berømmelige Medicinæ Doctores.

Doct: *Joh: Laurentii* Rip: Medicus et Canonicus ibid.
 Doct: *Matthias Jacobæus*. M. Jacobi Matth: Episcopi Fionensis f: Ripis
 natus, fuit Archiater Regius.⁶³
 Doct: *Ludovicus Pouchius* Rip: Med: et Canonicus ibid.

5. Fornemme Poëter.

Mag: *Johannes Tausanus*.
 Doct: *Johan: Francisci*.
 Doct: *Joh: Laurentii Amerinus*.
 Mag: *Joh: Thomæus*.
 Mag: *Petr: Hegelund*.
 Mag: *Anders Wellejus*.
 Mag: *Severinus Wellejus*.
 Mag: *Andreas Romdorpius*.
 Mag: *Christiernus Aagaard*.
 Mag: *Andreas Bordingius*.
 Mag: *Nicolaus Serupius*. Qvibus omni jure apponi merentur Clarissimi
 pl: Rever: et Doctissimi, Serupii, Aagaardi, Terpagrius, Gonsagrii,
 Frisii, alii qvorum in hoc genere laudabilia sæpius spectata sunt spe-
 cimina, qvorum nomina et laudes posteris commendamus.⁶⁴

6. De som med Fliid haver lagt sig efter Voris Danske historier og antiqviteter at eruere.

M: *Johannes Suaningius Senior* } Begge Historiographi
Mag: *Anders Vellejus* } Regii

M. *Joh: Lagonis* Episc: Rip.

Mag: *Christ: Joh: Rip: Episc: Aalb: Huis Kyndighed* og fliid udi dette Studio af Wormio in monumentis Danicis berømmis.

M. *Joh: Suaningius* Rip: Præpos: Samoënsis.

Doct: *Joh: Amerinus*.

Doct: *Ludovicus Pouchius*.

Nob: *Matthias Worm* Reg: Cancellariæ Conciliarius et urbis Ripensis Præses.⁸⁵

7. Ærværdige, Hæderlige Høy og Vellærde Præpositi og Præster paa adskillige Stæder uden for Ribe og Riber Stigt.

I Sællands Stigt.

I Kiøbenhavn.

Til Slottet { 1. M. *Anders Wedel* HofPrædikant.
2. M. *Jens Giødson* Slodtz Præst.

Sogne Præster til Vor Frue Kirke.

Nicolaus Palladius.

M. *Hans Thomæssøn* fød i Hygom ved Ribe, hafde freqv: i Riber-Skole og været samme Skoles Rector.

M. *Richard Hanssøn* MedTienner til samme Kirke hafde nogle Aar gaaet i Riber Skole.

Til St. Nicolai Kirke.

M. *Jens Giødson* SognePræst.

Til H. Geistis Kirke.

Hr. *Jørgen Nielsøn* MedTienner hafde gaaet i Riber Skole.

Paa Soër.

M. *Knud Pederssøn Boël* Rip: Lector et Pastor.

M. *Ludvig Michelson* Pastor.

Ringsted.

Hr: *Peder Krag*: Rip: Var SognePræst i 42 Aar og Proust i 36 Aar.

M. *Hans Pouch* og SognePræst sammesteds.

Hr: *Niels Jørgenssøn Skipper* MedTienner ibid.

I Friderichsborg.

Hr. *Lauridtz Aagaard*, Vice-Pastor.

Paa Landet.

Qvidtzlemark. M: *Fridrich Andersson Klyne.*

Søllerød. Hr. *Jørgen Lauridtzson Aaskov*, Riber.

Hammer. M. *Lauridtz Gregersson* } Tvillinge Brødre fødte i Varde.
Sneeserød. M. *Jens Gregersson* } Haver deponeret fra Riber skole.
Grævinge. Hr. *Hans Christensson Riber.*

I Fyens Stigt.

I Odense.

Til St. Knuds Kirche.

M. *Hans Wandal* SognePræst.

Hr. *Oluf Jørnson* min K. Hustrues Sal. Mor-fader. }

Hr. *Ifver Struk*,

og nu ieg uværdig *Madtz Pedersøn Rostok.* }

MedTiennere.

Til Vor Frue Kirche.

M. *Ludvig Michelssøn*, fød i Roager ved Ribe og oplært i Riber Skole,
SognePræst.

Til St. Hans Kirche.

M. *Hendrich Michelssøn*, dend forriges Broder og SognePræst, siden
Proust udi Haderslev, M. Michael Henrichsøn Fader til St. Nicolai
Kirke i Kiøbenhavn.

Til Odense Hospital og Paarup Meenighed.

Hr. *Anders Christensson Tiil* Riber, min egen Frende.

I Medelfardt.

M. *Madtz Lime* SognePræst.

M. *Johan Goësmann* før Conrector S. R.

Hærringe.

Hr. *Palle Hanssøn Jærne* SognePræst, har deponeret fra Ribe.

Vierslev og Væflinge.

Hr. *Ib Knudssøn Barfod* Medtiennere har og deponeret herfra.

Øster Skiærninge.

Hr. *Bagge Jacobsøn* Riber.

Vester Skiærninge.

Hr. *Iver Struk.*

I Aarhus Stigt.

Paa Samsøe.

M. *Hans Svanning* Pastor og Præpositus.

M. *Jens Johanssøn Burchard* SognePræst til Tranebjerg meenighed.

Paa Anholdt.

Hr. *Anders Pederssøn Rostok*, min egen K. Broder, nu SognePræst.

I Viborg Stigt.

Hr. *Anders Graa*.

Bolling og Volling.

Hr. *Anders Albertsøn*.

I Aalborg.

M. *Christen Blimester* SognePræst til St. Boëls Kirche, først Con Rector i Ribe.

I Haderslev Proustie.

Magstrup Jægerup.

Hr. *Peder Vandal*.

Jens Vandal design:

Oxenvad og Jæls.

Hr. *Lauridtz Lambertsøn Pors*.

Vitsted.

Hr. *Antonius Mogenssøn*.

Vilstrup.

Hr. *Poul Zoëga*, Haver tilforn været ConRector i Riber Skole.

Tønder Proustie.

Bryllerup.

Hr. *Ægidius Lauridtzsøn*.

Rafsted.

M. *Søfren Laugsøn Wedel*.

Aabenraae Proustie.

Hiortkiær.

Her *Gregers Pederssøn Sønder*.

I Norge.

M. *Friederich Erichsøn Monrath* SognePræst til Øyer i Guldbrandsdalen.

Hr. *Niels Christenssøn Aarup* Medtiennere udi Steen.

Det vilde blive alt for Witløfftigt, ia falde fast umuligt at opregne alle dem, som af Riber By- og Skole-Børn haver været Præster der i Stigtet. Jeg vil derfor Alleeniste optegne dem, som nu Lever, saa Vidt ieg mig

haver kundet erindre eller faa at Viide. NB. f. betyder fød, D. Discipel, H. Hører. Deris Nafne, som tilforne haver været været der i Byen findes her effter, de som nu ere.

I Ribe.

Til Domkirken: M. *Søfren Seerup*, SognePræst og Proust i Ribe f. D.
Hr. *Berendt Laugson Wedel* Medtiennere f. D.

Til St. Catharinæ Kirche: Hr. *Lauridtz Aagaard*. f. D. H. Medtiennere:
M. *Lauridtz Fog*, Designatus Pastor f. D. H.

I Hvidding Herridt.

Vester Vedsted. Mag. *Peder Terpager* Lector i Ribe, SognePræst f. D.
Conrect:

Reysby: Hr. *Peder Søffrenssøn Wedel* Præpos: f. D. Medtiennere Hr.
Søfren Pederssøn Wedel D.

Arrildt: Hr. *Peder Jonæssøn* SognePræst D. Hr. *Christian Pederssøn*
Medt: D.

Roager. Hr. *Niels Nielssøn Aastrup*. D. H.

Vodder. Hr. *Jens Søffrenssøn Biørn*. f. D.

Hørup. Hr. *Jens Tagerssøn Ferslef*. H.

Hvidding. Hr. *Hans Thomsøn*. D.

Brøns. Hr. *Jens Lauridtzsøn Guldager*. D.

Skierbek. Hr. *Jacob Olufssøn* Medtiennere. f.

Paa Mandøe. Hr. *Niels Jacobsøn Harreby*. f. D.

Nør Rangstrup Herridt.

Toftlund eller Hersted: Hr. *Anders Claussøn* Præpos: D.

Branderup. Hr. *Søfren Lauridtzsøn Bager*. f. D.

Agerschou. Hr. *Antonius Davidsøn Foss*. f. D. H.

Gram Herridt.

Gram. Hr. *Friederich Hanssøn Friis*. Præp: f. D.

Nustrup. Hr. *Johan Laugessøn Vedel*. f. D.

Løe Herridt.

Meolden. Hr. *Niels Pederssøn*. D.

Paa Røm. Hr. *Søfren Aagaard*. f. D. H.

Ballum. Hr. *Peder Broderssøn*. D. H.

Døstrup. Hr. *Nissenius Pederssøn*. D.

Randerup. Hr. *Broder Broderssøn*. D. H.

Høyer Herridt og Møgeltønder Birk.

Emmerlev. Hr. *Claus Claussøn*. Præp: D.

Møltønder. Hr. *Lauge Hanssøn*. D.

Daler. Hr. *Ægidius Hanssøn Gram*. D.

Skadtz. Hr. *Hans Claussøn Emmerløv*. D.

Jærpsted. Hr. *Hans Povelssøn Trans*. D.

Kalslund og Frøes Herrider.

Provsten M. *Jørgen Fog*, SognePræst til St. Catharinæ i Ribe.
Lintrup/Hiærtning. Hr. *Christen Lauridtzson Vedel*. H.
Hiortlund/Kalslund. Hr. *Povel Hanssøn Vedel*. D.
Hygom. Hr. *Jacob Pederssøn Medt*: D.
Øster Linnet. Hr. *Lauridtz Rafnsøe*. D.
Foël. Hr. *Anders Thomsons Hvidding Medt*: D.

Giørring Herridt.

Vilslef/Hunderup. Hr. *Hans Mortenssøn Friis*. f. D.
Giørring/Veirup. Hr. *Andreas Adamssøn Verlorne*. f. D.

Maldt Herridt.

Maldbek/Folling. Hr. *Niels Jenssøn Roager*. D.
Føvling/Holsted. Hr. *Bendt Olufson Grøn*. H.
Brørup/Lindknud. Hr. *Morten Lime Medt*: D.

Skads Herridt.

Nykirke/Foborg. Hr. *Anders Rasmussøn Spandeth Præpos*: f. D.
Brøndum/Nebel. Hr. *Anders Nielssøn Seerup*. f. D. H.
Alslef/Horstrup. Hr. *Rasmus Seyerssøn*. D.
Jærne/Skads. Hr. *Hans Pederssøn Bartsker*. D.
Paa Fanøe. Hr. *Lauge Pederssøn*. D.
Paa SønderHoë. Hr. *Niels Lauridtzsøn Struk*. f. D.
Sneom/Tierreborg. Hr. *Jacob Nielssøn Bonnum Medtiennere*. f. D.

Vester Herridt.

Janderup/Billum. Hr. *Søfren Pederssøn*. f. D. H.
Henne/Lønne. Hr. *Knud Michelssøn Hoë*. D.

Bølling Herridt.

Skiærne. Hr. *Hans Iverssøn Præpos*: D.
Deiberg/Herning. Hr. *Jesper Thomsen Hvidding*. D.

Uldbørrig Herridt.

Huusby/Nissum. Hr. *Jacob Anderssøn*. f. D.

Øster Herridt.

Torstrup/Hoorn. Hr. *Christen Mortenssøn Friis Præp*: f. D. H.
Ølgod/Strellef. Hr. *Jens Pederssøn Ølgod*. D.
Borris/Faster. Hr. *Christen Nielssøn Seerup*. f. D.

Hindtz Herridt.

Ringkiøbing. Hr. *Christen Agerholm Medt*. H.
Værse. Hr. *Daniel Christenssøn*. D. H.

Vandfuld Herridt.

Engbiørg/Harboøer. Hr. *Peder Kraglund Præpos*: f. D. H.
Dybe. Hr. *Peder Iverssøn*. D.
Hoove. Hr. *Peder Nielssøn Veirum*. D.

Kierum Herridt.

Naur/Siir. Hr. *Svend Anderssøn Soderup*. H.

Skodborg Herridt.

Bøvling. Hr. *Peder Pederssøn Bie*. D.

Flønder. Hr. *Christen Godskesen*. D.

Holmands Herridt.

Piædsted/Gaarslev. Hr. *Lauridtz Davidsøn Foss*. En af min Ungdoms bedste Lærere. f. D. H.

NørVongs Herridt.

Omme/Hønne. Hr. *Oluf Nielssøn Lairskov*. D. H.

Andst Herridt.

Erst/Jorup M. *Niels Kraglund* Præp: D. Vice-Rector.

Andst/Giæsten. Hr. *Lauridtz Nielssøn Aagaard*. D. H.

Tyrild Herridt.

Jælling/Hover. M. *Lauridtz Anderssøn Gonsager*. Præp: f. D. H.

Brusk og Eld Herridt.

Eltang/Vilstrup. Hr. *Peder Claussøn Emmerlev*. D.

Starup/Nebel. Hr. *Niels Lauridtzsøn Fog*. H.

8. Berømmelige Rectores i adskillige store og smaa Skoler.

I Kiøbenhavn.

M. *Anders Pederssøn Hegelund* Rip:

Paa Soër.

M. *Søfren Anderssøn Rip*: 4tus Rector Reg: et Eqvestris Scholæ ab Ao 1608 ad 1611.⁶⁶

M. *Joh: Suaningius*.

I Slagelse.

M. *Anders Pederssøn Hegelund*, som siden kom til Kiøb:

I Ringsted.

Peder Krag Rip: Rector der i Skolen i tre Aar førend hd: siden blev SognePræst.

I Corsør.

Hendrich Hanssøn.

I Odense.

M. *Ingvard Nielssøn Muldvad* først Con-Rector, siden Rector, omsider SognePræst i Ballum Syden Ribe og Provst i Løe Herridt.

M. *Matthiis Bang* først Con-Rector i Riber Skole, siden Rect: Scholæ i Ottense og Endelig Professor Gymnasii sammesteds.

M. *Johan Goësmann*, først Con-Rector i Ribe og siden i Odense, omsider SognePræst i Medelfard og Provst i Vendtz Herridt.

I Riber Skole haver Været 9 Rectores indføde Riber Børn og 4, som der haver gaaet i Skole og 3 Con-Rectores, som haver haft Forældre der paa Steden, som kand sees siden i deris Nafnis antegnelse.

I Fridericia.

M. *Jørgen Nielssøn Seerup* nu Rector fød i Ribe, har og været Discipel og Collega Scholæ.

I Kolding.

M. *Lauridtz Gonsager*.

I Varde.

Svend Anderssøn Soderup, før Coll. S. R.

Niels Nielssøn Kragl: nu Rector og Vice-Pastor.

I Holsbroë.

Hans Christenssøn, først Coll. S. R.

I Ringkiøbing.

Jæs Anderssøn Gonsager. f. D. H.

Søfren Jenssøn Hee. D.

I Lemvig.

M. *Peder Lassøn Rip*:

Frands Rosenberg. f. D. H.

Følger fortegnelse paa adskillige smukke Skrifter, som af adskillige der enten have været fødte i Ribe eller der boët og Bestillinger betiendt, ere sammenskrefne og udgifne:

M. *Ægidius Laur: Ripensis*. De Cometarum genere et subjecto. Servest: 1593 in 8tava.

M. *Anders Christenssøn Bording* haver skrevet adskillige meget artige Riimskrifter, hvilke Cl: Dn: M. *Petrus Terpagrius* i mange Aar haver samlet paa at lade udgaa og det i Mercurio Librario Dan: 1679 angiven. *Andreas Erasmi Ripensis*. Comm: in Apocrypha MS in Bibliotheca Reseniana.

M. *Andreas Petri Romdorphius*. Decachordum Jubilæum. Eller ti deylige Juule-Sange.

M. *Andreas Sev: Vellejus: Concionator Aulicus Regius, Historiographus, tandem Capituli Rip: Decanus et Canonicus*. (Non vero Ecclesiastes Ripensis ut Joh: Mollerus in isagog: ad Hist: Cimbr: ipsum vocat)⁶⁷ † Ao 1616. 13. Febr. æt: 74. Pave Krøniche. Kiøb: 1571.8. Saxo Grammaticus paa Danske udsat. ibid: 1579. 1610 fol: Histor: Ecclesiast: Adami Bremensis, ibid. 1579.8. Descriptio Islandiæ p̄ Gud-

brandum Episcopum Islandiæ communicata, æri insculpta ꝑ Ortelium. Hundrede udValde Danske Viiser. ibid. 1643.8. Oratio Panegyrica ad Fred: II. ibid. 1570.4. LiigPrædiken over Fred: 2dum Ef: 16- Chronologie paa hvad sig tildrogs i samme Kongis tid, saa og hans Genealogie. 1588.4. LiigPrædiken over: Johan Friis. Ps. 91. 1571.8. Fr. Ingeborrig GyldenStiern Albret Friisis. Ribe paa Lillebierget. 1592. Predbiørn Podebusk, ibid. 1591. Claus Glambek til Rask, ibid. 1591. Septem Græc: Sap: Sprog og Sentendtzet paa dansk. 1590. Oratio de vita et morte Joh: Petri Grundith. Witeb: Ao. 1567. De Origine appellationis Regni Daniæ. Slesv: 1584.4. Idyllium ad Danielem Rantzow. ibid: 1569.4. Vita Suenonis Tiufve-Skæg. Soræ 1642.8. Historie om Jesu Pine og Død med figurer hos. Ribe. 1592. Forklaring over d. 127 Psalm: 1569. Kong Davids XC Psalme. Mose Lovs udleggelse i 9 Prædikerner forfattet. Ribe 1593. Chronologiam etiam Danicam congessit et Superiorum fidei MS commisit teste Suaningio Chronol: Dan: pag: 29. NB. Det huus i Ribe, huor denne Sal: Mand havde Trykkeri kaldis Lillebierget. Ellers haver dend gandske plads, som Domkirken er bygt og der omkring været kaldet Lille-Bierg. v. Joh: Laur: Ser: Episc: conderet ædem. Lilifero, Divæ genetrici, in monte sacratum.⁶⁸

Andreas Petri Hegelund. Nucleus Terentianus. 1634. MS in Bibl: Resenii.

Bagge Vandal. Kongl. M. Navigations Skolis Director. Vaagende øye, om Seyladtze. Hafn. 1649.8. Mange Aars Almanaker etc.

Christianus Joh: Rip: Episc: Aal: Theses de Ceimatibus et Paral(lel)lis. Hafn: 1608.4. Theses Philisoph: ibid. 1605.4. De Zonis. Hafn: 1606.

Christianus Laur: Aagaard, Collg: ill. Scholæ Soranæ. Communit: Regiæ Hafn: Præpos: post Scholæ Rip: Rector, deinde SStæ Theolog: Lector.⁶⁹ Thereni Hyperboræi in exeqvias Christiani IV. Hafn: 1548. f. De Homagis Frid: III. ibid. 166 (?) f. Epicedion in obitum Mettæ Rosenkrantz. ibid. 1647. Sunt et alia Beatissimi hujus Viri MSa Luce dignissima, qvæ utinam ipsius non degeneres Nati Viri doctissimi et Religiosissimi publici juris facerent.⁷⁰

Doct: Ericus Monrad. Pastor primum Middelfardensis, deinde Hafnien- sis ad Ædem Sp. S. tandem Episcopus Ripensis.⁷¹ Liig Prædiken over Niels Vind. Sap: 3. v. 1 ad 5. Haf: 1648. Liig Præd: over Johan Brokenhuus, ibid. 1649. Over Mogens Bilde. ibid: 1649.

Georgius Laur: Aaschov Rip: Pastor in Søllerød Selandiæ. Cathecismi Børns Aandelige Melk og Tyggemad. Haun: 1679. 8. De siuges Jordeblæe. NYCHTHÉMERON Passionis Christi paa Danske Vers in Tabella.

Hans Christensson, Bartsker og Borger i Ribe: Om alle Haande Menniskens Siugdøm. Slesvig 1596. Underviisning, huorledis Mennisken skal holde og sikke sig, naar dend forgifftige Pestilendtze KoldeSiuge begynder at sprede sig ud i blandt Mennisken. ibid. 1596.4.

M. Janus Ægidii (Jens Gødson), Episcop: Aarhus: Institutio de hominis Christiani et Ecclesiæ senecta ex Ps: 71. Hafn: 1613. 8. Venatio Spiritualis Phil: 3. 4. 5. 6. 7. 1625. 4.

Liig Præd: { Jomfru Anne Rosenkrans. 1610 f.
 over: { Hr. Jørgen Skeelis tvende Børn. Aarhus 1617.
 (Vid: Bibl: D: { Peder Stygge. Hafn: 1612.
 Math: Fossii): { Jørgen Kaas. ibid. 1619.
 { Jørgen Rosenkrandtz. 1596.

M. Janus Chilianissen (Kioldson), primum Rector Schol: Rip: postea Ecclesiæ LandsCronensis in Scania Pastor primarius.⁷² Ecce Deus meus et omnia. h. e. Liig Præd: af Psal: 73. 25. 26. v. over Jomfru Mette Huitfeld. Hafn: 1634. 4. Op med Hiertet. Liig Præd: Ps: 103 fra v. 15 ad 18 over Jomfru Lisbeth Huitfeld. ibid. 1629.4.

Doct: Janus Dionysius Jersinus (Jens Dinesson Jersin) primum Prof: Metaphys: in Acad: Hafn: deinde Pastor Eccl: D. Virginis ibid, tandem Episcopus Ripensis.⁷³ Om Mirakler, Tegn og Obenbaringer og deris udleggelse. Hafn. 1631. 12. Vera via vitæ. En rigtig Vey, som fører til det ævige Liv. ibid: 1633. 12. Troens Kamp og Seyer. ibid: 1640. 12. NB. Disse Trende Herlige Skriffter haver hand skrevet dend stund hand var Biskop i Ribe, af huilke de tvende sidste endog paa Tydsk ere udsatte. Ellers haver hand tilforne skrevet adskilligt: Vid: Vinding: Acad: Hafn:

Doct. Joh: Francisci Rip: Liber Galeni de ossibus conversus. Hafn: 1567. Liber Carminum ad Frid: II Regem Daniæ. Luyd: 1561. 12. De oculorum fabrica carmen. Witeb: 1556. Typus veri et sinceri amoris. Hafn: 1575. Hippocratis liber de Nat: hum: ibid: 1573. Galeni de curatione, seu ratione medendi ad Glauconem. Lib: 1. ibid: 1572. Propositiones Med: de temperamentis. De conservanda valetudine.

M. Janus Joh: Burchardus (Jens Burkardt), Pastor Tranbiurgensis in Samo Balthica.⁷⁴ Paakalderens Kilde. Hafn. 1676. Vei-Viisning til Himmelen. ibid: 1679. De Siugis Aandelige Salve-olie. ibid: 1681.

Doct: Johannes Burchardus, Pastor Eccles: D. Virginis Hafn: deinde Episc: Ripensis.⁷⁵ Liig-Prædiken over Hr. Albret Skeel. Hafn: 1639.

Johannes Matthias Høynus, Rip: Oratio de Angelis. Viteb: 8. Oratio funebris in memoriam M. Christiani Morsiani Profess: Hafn: Vit: 1554. 8.

Joh: Laurentius Amerinus (Albertus Bartholinus nominat Amesinum, sed error forsan est Typographi, ipse enim scribit Amerinus, unus etiam idenqve est, qvi apud eundem tam adclito qvam omisso Cognomine nominatur. Patrem habuit M. Laur: Nicolai Episcopum Burglaviensem, Socerum a — M. Jacobum Matthiæ Vellejum Episcopum Otthiniensem) Medicus et Canonicus Ripensis.⁷⁶ Qverela Daniæ ob mortem Christiani 3tii. Hafn: 1570. Ecloga de Pacis foedere inter Regna Daniæ et Sueciæ. Wit: 1578. 8. Ripensium Episcoporum series et vita testasticis comprehensa. Hafn: 1591. 4.

Joh: Mejer Rector Sch: Rip: Manes Uldarici, seu Parentalia in obitum Illustris: et Celsiss: Principis Uldarici. Hafn: 1634. 4.

Joh: Petri Grundith. Primum Rector Scholæ Ripensis, deinde Eccl: Cathedralis Pastor.⁷⁷ Liber Posthumus continens similitudines, qvibus

præcipua capita Religionis Christianæ explicantur et illustrantur. Witeb: 1567. -edit: Andrea Vellejo, addita Auctoris vita lectu digna, quippe in qua boni discipuli, boni Præceptoris, bonique Pastoris munia egregie delineantur. Scripsit idem Conciones funebres et meditationes in Prophetam Amos quas publico promiserat laudatus Vellejus.⁷⁸

Johannes Pouchius Pastor Ringstadiensis. Prosopopoeia sacra. Hafn: 1643. 4.

Johannes Suaningius Fionus [tilf. i margin: Ripensis, ut Joh: Mollerus in isagoge da Hist: Cimbr: vocat p: 33] utriusque Joh: Suaningii Archi Episcopi Hafn: et Præpositi Samoënsis Avus Maternus, Historiographus Christiani III et Frid. II, in juventute informator, postea Canonicus Ripensis. Historia Christiani II Regis Daniæ. Francof: 1658. 12. Reliquit etiam Historiæ Danicæ, Tomos tres, vid: Chronol: Joh: Suan: p. 29. 30.⁷⁹

Joh: Jani Suaningius Ripensis, Regiæ Scholæ Soranæ Rector, postea in Samo Balthica Pastor et Præposit: Regius.⁸⁰ † Anno 1676 d. 27. September. De quattuor Monarchiis. Hafn: 1634. 8. Chronologia Danica. ibid: 1650, f. Aureum Chronologorum Horologium. Ibid: 1671. 4.

M. Joh: Tausanus Episcop: Rip: De missa Pontificia etc: Malm: 1531. 4. Postilla Evangelica. Magdeb: 1539. Pentateuchus. Ibid: 1537. 8. Explicatio Passionis. Ibid: 1539. 8. Justi Menii Oeconomia Christiana. Rostoch: 1538. 8.

M. Joh: Thomæus (Hans Thomsøn) Rector: Scholæ Rip: deinde Pastor Hauniensis.⁸¹ Danske Psalmebog. 1617. 8. Oratio de Rege Daniæ Christiano 3tio. Basil: 1560. Consolatio illorum, qui ex morte Amicorum tristantur. Hafn: 1677.

Doct: Johannes Vandalinus (Hans Vandal) Episcopus Viburg:

Liig Prædiken } Helvig Lindenov 1634.
over: } Kirstine Lunge 1638.
} Jens Juul til Kieldgaard 1634.
} Claus Belov 1620.

Doct: Ivarus Ivari Hemmethæus (Doct: Iver Hemmeth) Episcop: Rip: Liig Prædiken over Joen Brusk. Hafn: 1620.

Maren Jensdaatter Jersin (Doct: Jens Dinessøns daatter, som hafde M. Niels Svendsøn til Echte, huilken hun og som en Trofast Echtefølge fulde i sin Landflyctighed). Siælens Skatt. 1653.

Matthias Porsius Hotersnensis, primum Rector, deinde Pastor Ripensis.⁸² De Nomenclaturis Romanis recens Danice factis pari Græcorum recensione. Libr. IV. Elenc homino Lat: Danico. Francof: 1594. Scite et sententiose dicta Saxon: Slesv: 1585. 12.

Nicol: Laurentii Rip: Prof: Hafn: Cathechesis Christiana Carmine Elegiaco. Witeb: 1574. vid: Biblioth: Resenii. Tractatus de Articulo de Prædestinatione. v: Mulen: Catal: p. 143.

Nicolaus Palladius Episc: Scanens: Regulæ qvædam utile et necessarie Concionatoribus observandæ. 1556. 8. Oratio de vera et Catholica

Ecclesia. Commonefactio de vera invocatione Dei et de vitandis Idolis. Wit: 1557. Cum P̄fatione Philippe Melanthonis. Beskikkelse til Døden. 1558. 8. Oom Dommedag. eod. anno. Drukenskabs Afliuſnings Aarsager. Echteskabs regle etc: 1557.

Nicolaus Serupius, Rector primum Helsingorensis deinde Sorensis, postea Pastor, Canonicus et Præpositus Rip:⁸³ Comm: MS. in Apocalypsin et ni fallor, etiam in Esaiam.

Petrus Jani Kraglund Bergensis, Pastor primum FaareVeilensis in Selandia, deinde Episcopus Ripensis:⁸⁴ Verus Christianus: Alle Christnis Kiendetegn. Hafn: 1632. Det Israelitiske Thabera: Om ulykkelig Ildebrand, ibid 1641. Auxilium a Jehova s: explicatio Ps. 121. v. 2 til Liig Prædiken over Hr. Morten Sehedet. Hafn. 1661.

Petrus Joh: Hegelund, Episc: Rip: Epigrammata Phil: Melanth: Selectiona. Francof: 1583. Susannæ Comoedie. Om Bagtalelse. A. B. C. af Bibelske Ordsprog. Slesv: Eligia Mulierum paa Danske. 1587. Formula movendi comparandiqve nomina Adj. ibid: 1631. 8. Epicedion in obitum Christ: III. MS. De passione Christi 15.86.17. Fem Comoedier paa Danske Riim. v. Bibl: Resenii.

Petrus Joh: Vandalinus. Pastor in Magstrup et Jægerup † Hatersl: 1659. Guds Huusholdning. Hafn: 1631.12. Brevis explicatio p̄cipuorum Dictorum Apostoli Pauli ad Romanos. 1634. 8. Paraphrasis Danica in Mathæum et Epistol: Pauli ad Corinthios, Ephesios, Hebræos etc. Passionale Danicum. Slesv: 8. Penu filiorum Dei. ibid: 8. Catalogus 300 Vocabulorum Danicorum ex Hebræa Originem ducentium. ibid: 1651. 4.

Petrus Palladius, Episc: Seland: Lutheri Liden Catechismus. Isagoge ad Libros Propheticos et Apostolicos. Librorum Mosis brevis explicatio. De poenitentia et justificatione Libellus. Witeb: 1559. Hafn: 1638. De novis Hæresibus seu Svermeriis suæ ætatis commonefactio. Witeb: 1557. Hafn: 1638. Brevis seu luculenta explicatio Orationis Christi Joh: 17. edit a Johanne Pauli Resenio. Hafn: 1638. Narratio de excessu Christ: III. 1559. Castigatio Juramenti et Ebrietatis. De vera invocatione. De Christi transfiguratione etc. Precationes Domesticæ et Ecclesiasticæ. Magd: 1558 in 12. Lübec: 1560. Hafn: 1632. 12. Forma visitationis. 1555. 8. Enarrationes Lect: Evangelicarum. Wit: 1560. St. Peders Skib. Hafn: 1554. 8. Helsingoræ 1615. Enarratio in Threnos Jeremiæ Witeb: 1560.

Doct: Petrus Severini. Idea Medicinæ. Basil: 1571. Epistola Scripta Theophrasto Paracelso. ibid: 1552. Epist: ad Bongarsium. Reliqua hujus viri scripta nondum luce donata vide in Cista Medica Th: Barthol:⁸⁵

Petrus Terpagrius, ante ConRector Scholæ, jam Sstæ Theol: Lector Ripensis.⁸⁶ Tabulæ Synopticæ in Rhetoricæ. Præseptiones Resenii et Hilarii. Hafn: 1678. in f. Prodromus Bibliothecæ Sacræ. ibid: 1680. 8. Decades Exordiorum Evang. Francof: 1682. 8. Seculum illustre. Hafn: 1684. 8.

Vilhadus Nicolai, ni fallor, Lector Viburgensis, qvi ut ipse fatetur in Scholæ Rip: usus est Præceptore M. Petro Hegelund.⁸⁷ Nucleus Locorum Comm: Theologicorum. Wit: 1592. Det Vilde falde for Vitløffigt og besværligt, at antegne alle deris Skrifter, som have gaaet der i Skole, saa og alle de smukke Disputationes, Poëmata og andet, som adskillige Indfødde Ripenses baade paa Academiet og andre Stæder haver Ladet udgaae. NB. Secundum hist: Ecclesiast: Slesvic: et Holsatiæ S. Ansgarius Rembertum primum Episcopum Ripas misit ad regendem nuper ibi plantatam Ecclesiam.⁸⁸

Series Episcoporum Ripensium.

1. Leofdagus. Ao. Christi 948.
2. Othincarus Hvide Junior 991.
3. Christianus vel Christiernus. 1019.
4. Iaraldus, Valdemarus alii vocant. 1040.
5. Tord, vel Tocho vel Thuro sec: Joh: Laurent: 1117.
6. Notelius 1135.
7. Ascherus vel Adtzerus. 1141.
8. Helias. 1142.
9. Radulphus, aliis Rudolphus. 1152.
10. Stephanus. 1171.
11. Homerus. 1186.
12. Olaus. 1204.
13. Thuo. Sub hoc interdictum est Clericis conjugium.⁸⁹ 1215.
14. Gunnerus. 1230.
15. Esgerus. 1249.
16. Tycho. 1274.
17. Christiernus II ejus nominis. Ab hoc Schola Ripensis fundata est Ao 1298. Maximo Regni Daniæ bono, ut loqvitur Suaningius Chronolog: Dan: pag: 84.⁹⁰ 1288.
18. Johannes Hee, vel Heeden. 1313.
19. M. Jacobus Splitaf. 1327.
20. Petrus Turonus. 1345.
21. Magnus. 1369.
22. Johannes Michaelis. 1369.
23. Eschillus vel Esgerus. 1388.
24. Petrus Lycke. 1409.
25. Christiernus Hemmingii. 1418.
26. Henricus Stangberg. 1455.
27. Petrus Nicolai. 1465.
28. Hartvicus Juul. 1483.
29. Ivarus Munk. 1499.
30. Olaus Munk. 1539.

Episcopi Orthodoxi, sive, ut vocantur, Superintendentes Ripenses.⁹¹

(Alle disse Lutherske Bisper findis afmaledede i
Jærne Kirke udi Ribe,
hvilket Kald ligger til Biskopdommet).

1. Mag: Johannes Vandalus Goslariensis, ab Ao 1537, † 1541, 11. Aug. NB. [Med anden hånd er tilføjet]: Denne M. Joh: Vandalus er af Ch: 3tio, da Hz: i Holsten og Slesvig Ao 1526 og -27, tilligemed D: Eberhardo Widensee, Gerhardo Slevardo og Hermanno Tast brugt til at reformere begge fyrstendømmer. v. M. Ant. Heimreich Nordfresiske Chr: p. 313.
Ansgarius Ansgarii Colding: ab Ao 1693.
2. M. Johannes Tausanus Fionensis, natus in pago Fionia Birkinde. Religionis collopsæ inter primos in Dania restaurator. Ab Ao 1541, † 1561 11. Novembr: ætat 67. Symbolum ipsius erat: Cras respondebit mihi justitia mea item, Ægyptus est homo, non Deus.⁹²
3. Mag: Paulus Matthiæ Sielandus ab Ao 1561 ad 1569.
4. M: Johannes Lagonius Ripens: 1569, qvi obiit Ao 1594, d. 16. Aug: Ætat. 64.⁹³
5. M. Petrus Johannis Hegelund Rip: ab Ao 1595, † 4 Martii 1614 18 Febr:
6. M. Ivarus Ivari Hemmethæus, SStæ Theol: D: ab Ao 1614, † 1629 d. 6. Januar:
7. M. Janus Dionysius Jersinus. SStæ Theol: D. ab Ao 1629, † Neoburgi in Fionia A. 1634 d. 25. Oct:⁹⁴
8. Johannes Burchardi SStæ Theol: D: ab Ao 1635, † 4. Januar Anni Christi 1643, natus annos 45, m. 2. s. 1.⁹⁵
9. Ericus Monradus SStæ Th: D: Ao 1643 39 [!] Aug: † Hafn: 1650 20. Jun:
10. Petrus Jani Kraglundus SStæ Theol: Doct: ab Ao 1650, † 1681 13. Sept:
11. Christianus Lodbergius inauguratus muneri Episcopali Ao 1682 d. 12. Martii.⁹⁶

Pastores Ecclesiæ ad B. Virginem.⁹⁷

1. Dn: Paulus Petri Lemvigius ab Ao 1535, † peste 1539. NB. Subscripsit hic Ordinationi Ecclesiasticæ.⁹⁸
2. Dn: Franciscus Ottonius, ab 1540 ad 1546.
3. M. Laurentius Nicolai Rip: ab Ao 1546 ad 1554.
4. Dn: Johannes Petri Grundith ab Ao 1554, † peste 1565.
5. Mag: Jacobus Matthiæ Viell: 1567 ad 1588.
6. Mag: Petrus Hegelund Ripens: 1588 ad 1595.
7. Mag: Matthias Porsius Hotersnensis. ab 1595 17. April.
8. M. Severinus Andreæ Vellejus, ab Ao 1616 6. Octobr:

9. Mag: Nicolaus Georgii Serupius ab Ao 1653.
10. Mag: Severinus Nicolai Serupius.

Symmistæ Ejusdem Ecclesiæ.⁹⁹

1. Dn: Nicolaus Olai Fionus ab Ao 1544 ad 1572.
2. Dn: Matthias Nicolai Vellejus ab Ao 1572 ad 1579.
3. Dn: Jacobus Johanni Buch: ab Ao 1580 ad 1629.
4. Mag: Lago Andreæ Vellejus ab 1629 ad 1636.
5. Mag: David Fossius ab 1636 ad 1648.
6. Mag: Johannes Charisius Pouchius ab 1648 ad 1660.
7. Dn: Bernhardus Lagonis Vellejus ab 1660.
- (8.)Dn: Claudius Goesman.

Pastores Ecclesiæ ad B: Catharinam.¹⁰⁰

1. M. Johannes Christ: Vardensis 1537, † 1547.
2. Dn: Vilhelmus Petri 1547, † peste 1565.
3. Dn: Jacobus Severini Rip: Ao 1565, † 1580, 29. Mart: æt: 55.
4. M. Laurentius Ægidius Rip: Ao 1580.
5. Mag: Nicolaus Sev: Glud Ao 1596 27. Januar:
6. M. Johannes Olai Otthoniensis ab 1623 ad 1636.
7. M: Lago Andreæ Vellejus ab 1636, † 1648 23. Aug:
8. Mag: David Laurentii Fossius ab 1648, 19. Sept:
9. M. Georgius Laur: Fogius.

Symmistæ ejusdem Ecclesiæ.¹⁰¹

1. Dn: Absalon Canuti, 1541-1557.
2. Dn: Jacobus Sev: Ripens: 1557-1565.
3. Dn: Nicolaus Georgii. 1565-1579.
4. M. Jacobus Joh: Jandrup. 1579.
5. Dn: Ivarus Christ: Holm.
6. Dn: Joannes Tausanus. 1635-1655.
7. Dn: Torchillus Andreæ. 1655-1676.
8. Dn: Nicolaus Galting. 1676-1681.
9. Dn: Laurentius Christierni Aagaard. 1681.
- (10.)M. Christophorus Valdekild.

Lectores Theologi Ripenses.¹⁰²

1. Johannes Canuti Molmius primus Lector Ordinarius Rip: 1544-1555.
2. M. Joh: Lagonius Rip: 1555-1569.
3. M. Laurentius Ægidius. 1569-1580.

4. M. Petrus Joh: Hegelund Rip: 1580-1588.
5. M. Nicolaus Sev: Glud. 1588-1596.
6. M. Johannes Olai Otthon: 1596-1623.
7. M. Christianus Nicolai Frisius Rip: 1623-1653.
8. M. Erasmus Claudii Hammerus. 1653.
9. M. Christiernus Laurentii Aagaard.
10. M. Andreas Bordingius.
11. M. Johannes Francisci Rosenbergius.
12. M. Petrus Terpagrius.

Rectores Scholæ Ripensis.¹⁰⁸

1. Johannes Canutus Holmius.
2. Dn: Johannes Petri Grundith ab Ao 1542 in annos 8.
3. Dn: Jacobus Severini Rip: ab 1550 in ann: 7.
4. Mag: Joh: Thomæ Rip: ab 1557 in ann: 4.
5. M. Laur. Ægidius ab 1561.
6. M. Jacobus Vellejus ab 1565 in ann: 2.
7. M. Laur: Ægidius secundus ab 1567.
8. M. Petrus Hegelund Rip: ab 1569.
9. Nicolaus Wilhelmi Rip: ab 1580.
10. Mag: Matthias Porsius Hotersn: ab 1585 in ann: 5.
11. M. Ivarus Ivari ab 1590 in ann: 6.
12. M. Ægidius Laur: Rip: a 13. Febr: Ao 1596 in ann: 9.
13. M. Paulus Martini Ostrupius a 21. Mart: Ao 1605 in ann: 5.
14. M. Georgius Petri Hegelund Rip: ab Ao 1610 ad 1614.
15. Christianus Nicolai Frisius Rip: ab Ao 1614 in ann: 9.
16. Mag: Janus Chiliani.
17. M. Andreas Petri Romdorphius.
18. M. Johannes Mejerus.
19. M. Christianus Olai Brodius.
20. M. Christiernus Laurentii Aagaardus.
21. M. Johannes Francisci Rosenbergius ab Anno 1660 ad 1665.
22. M. Georgius Laurentii Fogius ab Anno 1665 ad 1693.

ConRectores Scholæ Ripensis.

1. M. Andreas Lagonis Vellejus.
2. M. Matthias Bangius.
3. M. Johannes Goësmannus.
4. Canutus Kraglund.
Paulus Zoëga.
Vilhadus Laurentii Rindom.
M. Christianus Blimesterus.
M. Petrus Terpagrius.
M. Janus Olai Brasenius.

Saasom Dend ærværdige Hæd: og Høylærde Mand Mag: Peder Terperager SSta Theolog: Lector i Ribe min synderlige Ven og Velynder, i blandt meget, som hand til dette mit forehavende tienligt har giordt mig underretning om og saa Endelig haver forskaffet og tilskikket mig fortegnelse paa Stigts Lensmændene paa Riber Huus sampt Borgemesterne i Ribe, haver ieg dennem og til slutning antegnet.

Stigts Lensmænd paa Riberhuus.

	Anno
Erlige og Velbyrdige Hr. Predbiørn Podebusk	1499
Hr. Johan Randtzou	1537
Henrich Randtzou	1543
Claus Seested	1548
Jesper Krause	1550
Peder Bild	1554
Erik Rud	1558
Niels Lange	1559
døde 1565 d. 9. Junii.	
Axel Weffart	1565
Erik Lycke	1571
Albert Friis	1580
Woldemar Pasbierg	1594
Albret Friis	1597
† d. 24. April 1610.	
Hr. Albret Skeel	1610
Hr. Gregers Krabbe	1639
Hr. Mogens Seested	1651
Otte Krag	1655
Hr. Hans Skackt General Feldt Marskalk, siden Feldt Herre Grefve og Stigs Amptmand	1658
Hr. Otto Diderich Grefve af Skak Stigts-Amptmand	1674
Hr. Frandtz Ebberhart von Speckhan Stigts Ampt M.	1683
Første Præsident i Ribe Ao 1667 Matthias Worm, Cancellie Raad og Assessor i Høyeste Ræt.	

Proconsules Ripensis.

Fortegnelse paa en deel af de sidste Borgemestere i Ribe. NB. I voris gamle Danske Skriffter kaldis Borgemesterne i Kiøbstæderne Proconsules qs: primarii consules og Raadmændene Consules, saa det ord Proconsul her tages anderledis end i Historia Romana.

Store Ifver blef Borgemester NB	1493
Anders Lassen	1521
Peder Tomessøn Riber, Skubt	1514

Lange Lauridtz	1523-1543
Jens Pederssøn Rokelmand	til 1537
Jørgen Juul Horsens	1543-1554
Niels Krabbe Muldvad	1543-1554
Oluf Pederss: Riber	1546-1571
Jens Hegelund Viborg	1554-1571
Hans Pederssøn Fanøe	1571-1584
Søfren Jacobsen Tye	1571-1577
Peder Mortenss: Hegelund Aalborg	1577-1584
Jens Anderss: Riber	1584-1594
Lauridtz Tøgerss: Riber	1584-1594
Ib Tuornum Riber	1594-1602
Kield Jørgenss: fød i Fyen	1595-1623
Niels Povelssøn Jested	1602-1617
Peder Lambertsen Riber	1606
Morten Madtzsen Lim KieldKiær	1617-1638
Hans Nielss: Friis	1623-1638
Peder Søfrenss: Kølbygaard	1638-1646
Morten Lassen Hillerup	1640
Anders Hanssen Suan Riber	1647-1655
Peder Olufss: Rod Riber	1650
Carsten Tønnessen Flensborger	1657-1667
Jesper Hanssen af Havervad	1660-1677
Wilhelm Brochmand	1677-1687
Carsten Christopher Carstenss:	1687

Dette findes saaledis paa en Tafle paa Raadhuuset, der som Rættens holdis, hvilken Sted kaldis Raad-Kammeret.

[tilføjet med anden hånd]:

NB. Hoss denne Borgemester nafnlig Store Iver hafde Kong Hans logeret, da hand paa nogle dagis tid af flooden var indelukt i Ribe, vid: Pet: Parvi: Rosefont: Histor: Johannis Reg: Durante hac inundatione etc: Diverterat enim ad Ivarum cognomento Majorem oppidi Consulem;¹⁰⁴ Huitfeld siger, at hand Laae i dend Eldste Borgemesters Huus, uden tuifl haver H. her ikke agted ovenbemeldte Petri Parvi ord, (huilken hand i denne Kongis Historie ellers meget Hafr efterfuld;) men oversat Majorem oppidi Consulem, dend ældste Borgemester, og ikke observerit, at samme Consuls navn hafr været Ivarus Cognomento Major, stoore Iver etc: Hans tilnavn har ellers været Iver Nielsen.

I Kong Erik Menveds tid haver været tuende Borgemestere i Ribe, navnlig Peder Falkenhagen og Johan Friis, som sees af samme Kongis privilegie Byen meddelt Ao 1315, 1. Decembr: Huitfeld T: 2. p. 1363 og 1364 nævner Een ved navn Søfren Sander, som skulle været en Borgemester af Ribe, som fulde Kong Christiern mod Skipper Clemend, men som mand haver fortægnelse paa Borgemesternis navne langt tilforne og dennis Navn ikke findis der iblant, tuiflis paa, at s. der haver været Borgemester.

[tilføjet med anden hånd]: Cic: ad Atticum Lib: IX, Episth: 11. Patria propitia sit: habet a nobis, si non plus, qvam debitum est, plus certe qvam postulatam est.¹⁰⁶

Adskillige Konger i Danmark haver givet Riber Byes Indbyggere adskillige herlige privilegier og friheder saas:

Konning Valdemar II, af tilnavn Seyer, haver givet Riber Borgere fri inden ald hans M: Rigers og grændtzer, for alle Tyngge, og for ald Told og Torvegæld, fordi de ikke hafde sparet til Hans K:M: befordring enten møye eller udleg.

Samme Kongis trende Sønner Erich, Abel og Christopher I, haver alle en effter anden forøget og confirmeret samme privilegier. I lige maade ere samme privilegier fornyede og forbedrede af Kong Erich Glipping og hans Søn Kong Erich Menved, og hans Broder K. Valdemar 4t: Kong Ericus Pomeranus og Christophorus Bavarus haver og confirmeret og forbedret samme privilegier.

De Stormægtige Konger af dend Høyloflige Oldenborgiske Stamme haver og alle været denne Byes Indbyggere gunstige og dem med adskillige friheder baade i henseende til inden og uden lands handel etc: benaadet.

Noter.

1. Cicero: Bog I af »De officiis«: Vi fødes ikke blot for vores egen skyld, men fædrelandet gør krav på en del af vores liv.
2. De oplysninger, som denne såre agtværdige og berømmelige mand her har samlet af interesse for historie og kærlighed til sin fødeby, fryder læserne ved deres værdifulde mangfoldighed og viser forfatterens overmåde store flid. — C. Bartholin må enten være lægen, generalprokurør Caspar B. eller dennes broder, landsdommer Christopher B.
3. Georgius Hannæus, doctor filosofiae et medicinae, har ønsket, som en begyndelse, at nedskrive følgende små betragtninger til sin agtværdige ven dr. Matthias Petersen Rostoch, denne såre hæderværdige og åndrige mand, som har givet sig i kast med alt for at rose sin fødeby.

Hvilken skade om dette var blevet fortiet; hvilken gavn at det er blevet skrevet; og at han således har omtalt andre med sin letflydende pen! Rostoch, selv i levende live, hindrer nu med sin pen at andre nogensinde skal dø, andre, værdige til at leve her til evig tid. Han roser Ribe, (Ribe, som den grånende alderdom anbefaler,) og alt hvad den har i sin søde favn. Ribes ære og berømmelse består ved dette værk. Du vældige ophøjede digt hav ærefrygt (for denne by)! Odense skylder Rostoch såre meget; Ribe vil komme til at skylde dig alt. Gid du hér må blive forkyn-der af ros, dér af det guddommelige ord. Jeg ønsker Rostoch al mulig lykke!

Georgius Hannæus var lægen, professor Jørgen Hahn, der var født i og boede i Odense til sin død 1699.

4. Gud for dadel og bebrejdelse.
5. Se Pontanus' topografiske beskrivelse af Danmark: s: 649 og 359, Svannings: Cronolog: Dan: s. 48, Anders Vedels tale om hr. Johannes Petersen Grundeths liv og død, ligesom også G. Brauns Theatrum urbium.
6. Se Tacitus: Om Germanernes skikke p. m. 704, hvor der blandt andre ting står følgende: Cimbrerne nærmest Oceanus bebod samme kyststrækning af germanernes land. Det er nu et lille land; men det har et umådeligt stort ry, og vidt og bredt findes der spor af den fortidige berømmelse i form af en lejr beliggende på begge (flod)bredder; endnu den dag i dag kan man ved dennes

- omfang måle folkets betydning og størrelse og pålideligheden af rygterne om så stor en hær. Dette Tacitussted mener Vedel i *Theatrum urbium* af G. Braun bør forstås som omhandlende Ribe.
7. Para tou niptein: fra det af vaske.
Åen synes at have fået navn af Svend Neb, den første møller i Midtmøllen. Se Kinch: Ribe Bys Historie I, s. 1 og 471.
 8. Se Petrus Parvus fra Roskilde: Krønike eller Historie om Hans, Danmarks Konge.
 9. Rostoch har forvekslet dette med Hellig Kors Kapel, som lå på Vittenbjerget. Se Kinch: ovenanf. sted, s. 413.
 10. Se i forordet til hr. Joh. Laurentius Ribers bog, som hedder: *Ripensium Episcoporum Series et vita etc.*
 11. De ovenstående fire linier er overstregede i manuskriptet. De omtalte dørfløje må være identiske med dem, som nu findes i Den antikvariske Samling i Ribe, og som ifølge Domkapitlets regnskaber blev udført inden 1677 af billedskæreren Hans Prank.
 12. Den kæmpemæssige træfigur af Christoforus, som nu desværre er forsvundet, findes gengivet hos Terpager: *Ripæ Cimbricæ...* (Flensburg 1736) s. 340.
 13. Kapitlet havde dengang til huse i en tilbygning, der lå i hjørnet mellem koret og nordre korsarm. Bispedragten var den, som den såkaldte »Munk paa Kapitlet« iførte sig til forlystelse for besøgende i Domkirken. Se P. T. Hansen: *Efterretninger angaaende Byen Ribe, Ribe Kathedralskoles indbydelsesskrift 1831*, s. 18, note.
 14. Fåret, som nu er forsvundet, findes gengivet i Terpagers *Ripæ Cimbricæ*, s. 336.
 15. Lectoriet var det tidligere S. Barbaras Kapel på søndre korsarms østside. Den sidste lektor var Peder Terpager. Se P. T. Hansen: *Efterretninger...* s. 9 og planen s. 40.
 16. Den østre og den søndre fløj af omgangen omkring Lindegården blev nedrevet 1737-38. En fløj af den gamle bispegård, som lå på grunden mellem Sønderportsgade, Skolegade og Domkirkepladsen, stødte op til den vestre fløj af omgangen. Se P. T. Hansen, ovenanf. sted.
 17. Klosterbespisningen behandles af Bj. Kornerup: *Ribe Katedralskoles Historie, II* (Kbhvn. 1952), s. 108 f.
 18. Scamnum = skammel. Declinere = bøje. Mensæ = bordets. Cibus = føde. Panis = brød. Fructus = frugt. Dies = dage. Doctus = lærd. Fortis = stærk. Donatæ-Drenge = stipendiater. Ego Sui Tu = Jeg, deres, du. Hic, hæc, hoc = bøjninger af denne.
 19. Latinske verber, velkendte fra grammatikken. Amo = jeg elsker. Moneo = jeg råder til, minder om. Lego = jeg samler. Audio = jeg hører. Volo = jeg vil. Sum = jeg er. Possum = jeg kan. Fero = jeg bærer. Miser ego = Stakkels jeg. Pes = fod. Aries = vædder. Priscianus = latinsk grammatiker.

20. Typtō = jeg slår. Boāō = jeg råber.
21. Darapti og Ferio er kunstord, navne for syllogismer (slutninger i logikken).
22. Se: Hvitfeld: Biografien over denne biskop, Johannes Laurentius: Serie over de ripensiske bisper og Hans Svannings: Chronologia Danica, s. 84.
23. Byens gamle rådhus, som blev afløst af det nuværende »gamle« rådhus i 1709, lå øverst i Grønnegade på østsiden.
24. Encomium = lovtale. Grønninger er folk fra Groningen.
25. Korsbrødregård er den nuværende bispegård. Baggis deylig gaard er formentlig Porsborg, og Præsidentens er det nuværende Hotel Dagmar.
26. Lilliebjerget lå i Skolegade.
27. Blaa gaarden er Taarnborg i Puggårdsgade.
28. Snagdalen lå på hjørnet af Sønderportsgade og Skolegade (nuv. Klubbens Hotel), som nabo til Lilliebjerget.
29. Stenset er det nuværende »gamle« rådhus på v. Støckens Plads.
30. Året 950, som Huittfeld mener, men Svanning sætter den ripensiske biskops æra til år 946, idet han følger Adam af Bremen.
31. Se Mulenius: mønter.
32. Nærværende meget nyttige værk om den danske lov er trykt i Ribe ved bogtrykkermester Mathæus Brandis flid og omhu i det Herrens år 1504, d. 24. maj.
33. Om disse lysearme, se Kinch: Ribe Bys Historie og Beskrivelse, II, s. 434, s. 342 og s. 313.
34. Afsnittet om fiskeri er gengivet og kommenteret af H. K. Kristensen: Gamle Sydvestjyske Fiskerlejer, Varde 1965, s. 11 f.
35. Hans Jessen (Søhanes) historie fortælles også af Kinch, II, s. 138 ff.
36. Libellum famosum = en spottende bog. Time Ripis etc: Vær du kun ængstelig, Ribe, for havets bred, åndelig og moralsk har Du styrke. For oversættelsen af »Ripis«, se appendix: 1. Om Riber Stads Navn.
37. Hospitalet var Sortebrødreklostret.
38. Gæsteboderne lå i Bredeslippe.
39. Riveer, svarer til engelsk river = flod.
40. Hvilke grundlæggere Ribe, min fødeby i Sydjylland, har haft, og på hvilket tidspunkt, man har påbegyndt opbygningen, har jeg endnu ikke læst hos topograferne etc. At Haderslev overgås af denne i ælde, hvis én mener det, tager han efter min mening ikke fejl.
41. De behjertede løver, eller Undersøgelse af Danmarks våbenskjolde.
42. Ribe Bys våben. Når manuskriptet taler om »dend Øster ende af Kirken« er det en åbenbar fejlskrivning for vestenden.
43. Treenigheden bevare Jer byer kære for Gud! Thi I har såre mange helgeners hellighed: Clemens og Laurentius, Chetillus og

Lucius, Canutus og Lambertus. Men Maria gør de fleste velgøringer i alle byer.

Børups digt er oversat af Marinus Børup («Tøbrud», 1923, s. 111 ff.)

44. Joh. Laurentius Ripensis er dr. Hans Lauridsen Amerinus. »— — in proëmio Libri sui — —«: — — i forordet til sin bog, som beskriver den ripensiske bisperække. Om Amerinus, se Kinch II, s. 257 ff.
45. Det er utvivlsomt en misforståelse, når Rostoch vil gøre træsnittet af tårnets overdel og spiret identisk med det, der faldt ned i 1283 (dette årstal synes at være det rigtige, se J. Helms: Ribe Domkirke, Kbhvn. 1870, s. 134). Stilistisk synes det at være et meget typisk barn af det nordtyske område omkring år 1600. I Terpagers: Ripæ Cimbricæ, s. 348, findes en betydelig mindre detalileret gengivelse af samme spir med samme målangivelser som Rostochs. Jacob Helms, som kun kendte Terpagers gengivelse, har afvist enhver formodning om, at spiret skulle have eksisteret og har, formentlig korrekt, opfattet stikket som et projekt i forbindelse med genopførelsen efter ulykken i 1594. Projektet er muligvis det samme som det, kirkeværgen Niels Griisbæk i 1597 betalte for at få udført i Hamborg. (Se Helms, anf. arb. sp. 144 f.)
46. Grandior hic . . . : Den største del af Ribe brændte her midt i bølgerne, også de hellige kirker brændte med alle deres hellige ting. Cal. octobriis er d. 1. oktober.
47. Flammea tunc . . . : Vulcans flammende vrede rasede nu for anden gang og ødelagde byens vældige rigdomme i bund og grund. 8 Cal: Novembris er 25. oktober.
48. Nu Vægtergade, se Ribe Kathedralskoles programmer, 1833, s. 6.
49. Nu Sortebrødregade. Se anf. st., s. 5.
50. Del af det nuværende torv mellem Præstegade og Grønnegade.
51. vid. Joh: Laur: . . . : se Johannes Laurentii i biskop Peter Turesøns liv: Hvor den skummende Neptun stormede ind over hele byen og væltede ind i kirker og huse med sine bølger (ligesom engang den deucaliske flod) etc.
52. Jonas Kolding (Jon Jensen Kolding) og den berømmelige Pontanus (Hans Isaksen P.) siger i deres topografiske beskrivelse af Danmark, at den (Ribe) har været moder til såre mange i dannelse fremragende mænd, og at den i dag er rig på berømte åndspersoner. Kolding døde 1609, og Pontanus i 1639. Om J. J. Kolding, se Fra Ribe Amt, 1942, s. 353 ff.
53. quasi modo geniti: 1. søndag efter påske.
54. Andr. Wellejus in Orat: . . . : Anders (Sørensen) Vedel i talen om Johannes Petersen Grundeths liv og død: Da M. Laurentius Nicolaus, som var blevet hidkaldt ved kongebrev til at styre det vendalske stift, var død, mente alle enstemmigt, at denne burde sættes i stedet. Og hans egen søn Joh. Laurent. i dedikationen til sin

bog de vita et serie Episcoporum Ripensium: Jeg bemærkede som dreng, at også min salig far M. Laurentius Nicolaussøn efterhånden følte mindre smerte over, at det samme var hændt hans forgængere, de vinuliske eller børglumgensiske biskopper næsten alle.

55. Adelheid var datter af biskop Hans Borchardsen.
56. Dr. Hans Frandsen Riber, berømt læge, digter og musiker.
57. Dr. Anders Christiansen Riber medicinsk professor og senere administrator for Sorø akademi.
58. Dr. Niels Krag Riber I: U: doktor, kongelig historiograf og professor i det græske sprog.
59. Mag. Christian Hansen Riber professor i pædagogik og senere i matematik.
60. Den velbyrdige og berømte herre, dr. Ole Borch, professor i medicin, kemi og filologi, P. S., kongelig majestæts kancelliråd, ligesom også højesterets- og consistorialassessor, indrømmer taknemmelig i sin dissertation om kemiens opståen og fremskridt, at han er kommet fra Ribe Kathedralskole til Københavns Universitet. Johannes Møller kalder med stor sikkerhed Ole Borch ripenser i sin indførelse til den cimbriske halvøes historie, o. s. v. — B. er dog født i N. Bork præstegård.
61. Mag. Jacob Wolph, lektor i teologi, havde i adskillige år i Ribe skole Peder Hegelund som læremester.
62. Mag. Mads Bang, professor i filologi, havde i et tidsrum på adskillige år været konrektor i Ribe skole.
63. Mads Jacobsen, en søn af biskoppen over Fyn Jacob Madsen, var født i Ribe og var kongens livlæge (førstelæge).
64. Qvibus omni . . . : Til disse fortjener med al mulig ret at lægges følgende berømte, såre agtværdige og lærde mænd som: Seerup (provst Søren S.), Aagaard (formentlig rektor, lektor i Ribe, Christen Lauridsen A.), Terpager (lektor i Ribe, Peter Terpager), Gonsager (hører i Ribe, Laurids G.), Friis (muligvis hører i Ribe, Christen Mortensen F.) og andre, hvis rosverdige produkter i denne genre vi ofte har set; vi overlader eftertiden at rose disse.
65. Velbyrdige Matthias Worm, kongelig kancelliråd og Ribe bys præsidet. Jvnf. i øvrigt Fra Ribe Amt, 1959, s. 593 ff.
66. Fjerde rektor for den kongelige og ridderlige skole fra år 1608 til 1611.
67. Mag. Anders Sørensen Vedel: Kongelig hofprædikant, historiograf, omsider dekan og kannik ved Ribe-kapitlet (men ikke præst i Ribe, som Joh. Møller i »Isagoge . . . « kalder ham).
68. Joh. Laur. Ser. Epis: han skulle grundlægge en kirke på Lilliebjerget, helliget den guddommelige moder.
69. Christianus Laur: Aagaard . . . : lærer ved den berømmelige skole i Sorø, provst ved det kgl. københavnske kommunitet, senere rektor i Ribe, og dernæst lektor i teologi.

70. Sunt et alia . . . : Der er også andre af denne salig mands skrifter, som er værdige til at komme for dagens lys, gid denne lærde og gudfrygtige mands egne, åndeligt beslægtede sønner ville offentliggøre dem.
71. Først sognepræst i Middelfart, dernæst til Helliggeist i København, endelig biskop i Ribe.
72. Først rektor for Ribe skole, dernæst førstepræst til Landskrone kirke i Skåne.
73. Først professor i metafysik på universitetet i København, dernæst præst til Vor Frue kirke sammesteds, endelig biskop i Ribe.
74. Præst til Tranebjerg i det baltiske Samsø.
75. Præst til Vor Frue kirke i København, dernæst biskop i Ribe.
76. Joh: Laurent: Amerinus . . . : (Albert Bartholin kalder ham Amerinus, men det er måske bogtrykkerens fejl, selv skriver han nemlig Amerinus, det er én og den samme som nævnes hos denne, både med og uden tilnavn. Hans far var M. Laur: . . . biskop i Børglum, hans svigerfar var Mag. Jacob Madsen Vejle, biskop i Odense) læge og kannik i Ribe.
77. Først rektor for Ribe skole, dernæst præst ved domkirken.
78. Liber posthumus- . . . : En posthum bog indeholdende lignelser, med hvilke særlige afsnit af den kristne religion forklares og illustreres, udgivet af Anders Vedel med en biografi af forfatteren tilføjet, nok værd at læse, thi i den udmales på udmærket vis den gode elevs, den gode lærers og den gode præsts pligter. Han efterlod også tre bind af en Danmarkshistorie, se J. S. Cronologie . . . s. 29. Herefter er mellem linierne med anden hånd tilføjet noget tildels ulæseligt, som bl. a. nævner en »Saxo illustratus«.
79. Hans Svanning fra Fyn (fra Ribe, som Joh. Møller siger i Isagoge . . .) morfar til de to Hans Svanning, ærkebispens i København og provsten på Samsø, Christian III og Frederik II's historigraf, deres ungdoms lærer, senere kannik i Ribe.
80. Rektor for den kongelige skole i Sorø, derefter præst og kongelig provst på det baltiske Samsø.
81. Rektor for Ribe skole, dernæst præst i København.
82. Mads Pors fra Horsens, først rektor, dernæst præst i Ribe.
83. Niels Seerup, først rektor i Helsingør, dernæst i Sorø, senere præst, kannik og provst i Ribe.
84. Peter Jensen Kraglund fra Bergen, sognepræst i Fårevejle i Sjælland, dernæst biskop i Ribe.
85. Om de øvrige skrifter af denne mand endnu ikke udgivne, se i Th. Bartholin: Cista Medica.
86. Peter Terpager, før skolens konrektor, nu lektor i teologi i Ribe.
87. Vilhadus Nielsen, hvis jeg ikke fejler, lektor i Viborg, havde således som han selv siger, Peter Hegelund som lærer i Ribe.
88. NB. Iflg. Slesvigs og Holstens kirkehistorie sendte S. Ansgar Rem-

- bert som den første biskop til Ribe for at styre den dér nyligt anlagte kirke.
89. Under denne er gifte præster blevet sat i interdikt.
 90. Christiern, den anden af det navn. Af denne er skolen i Ribe grundlagt år 1298. Til den største gavn for kongeriget Danmark, som Svanning siger i Chronolog: Dan. s. 84.
 91. Ortodokse bisper, eller, som de kaldes, superintendenter i Ribe. De omtalte bispebilleder må formentlig være dem i Brøndum Kirke (se Fra Ribe Amt, 1947, s. 567 ff), tilsvarende kendes ikke fra Jerne Kirke.
 92. Mester Hans Tavsens søn fra Fyn, født i landsbyen Birkende på Fyn. Blandt de første genoprettere i Danmark af den sammenbrudte religion. Fra år død i en alder af 67 år. Hans valgsprog var: I morgen vil min retfærdighed svare mig. Ligeledes: Ægypteren er et menneske, ikke en gud.
 93. Magister Hans Laugesen Riber, 1569, som døde år 1594, d. 16. aug., 64 år gammel.
 94. Magister Jens Dinesen Jersin, doktor i teologi fra år 1629. Død i Nyborg på Fyn år 1634, d. 25. oktober.
 95. Joh. Burchardsøn, doktor i teologi fra år 1635, død 4. januar år 1643. 45 år, 2 måneder, og 1 uge gammel.
 96. Christian Lodberg, indsat i det biskoppelige hverv år 1682, d. 12. marts.
 97. Præster ved Vor Frue Kirke (domkirken).
 98. Hr. Poul Petersen Lemvig, fra år 1535, død af pest 1539.
NB. Denne underskrev den rette kirkelige ordinans.
 99. Kapellaner ved samme kirke.
 100. Præster ved S. Catarina kirke.
 101. Kapellaner ved samme kirke.
 102. Lektorer i teologi i Ribe.
 103. Rektorer for skolen i Ribe.
 104. Se: Petrus Parvus fra Roskilde: Under denne stormflod o. s. v.: Han var nemlig taget ind hos Iver med tilnavnet den store, byens borgmester.
 105. Cic: ad Atticum Lib: IX, Episth: 11. Må fædrelandet være mig nådigt: det får af mig, hvis ikke mere end jeg skylder, så i hvert fald mere end det kræver.

Nogle forældede eller vanskeligt forståelige ord.

(Sidetal i parentes)

- allegar — allesammen? (hollandsk ord) (39)
beder — bedre, længere (21)
bitter Skall — skalle, stød, slag (17)
Blik-hoornet — Blækhornet (8)
brøster — fattes, mangler (36)
Døyer — lille hollandsk skille mønt. Kendes fra udtrykket: at bryde sig
en døjt om noget (41)
fordrer — beforder (12)
forgalder — galdeblander (13)
fosse — forse, stolte (16)
ganding — glæde, gavn (38)
Gedder Verk — gitterværk (20)
glise — glinse, skinne (33)
Heden-hu — ældgammel tid (9)
holde food — holde for (43)
Houvning — hoveri (12)
hændt — hentet (12)
hørtig — hurtig (44)
Kor — kår (29)
kuldet — kullet, skallet (22)
lak — fejl, mangel (44)
lakke — gå langsomt (30)
Lauver — lavlig, passende (31)
Lærdt — lærred (45)
Maro — den romerske forfatter Vergilius' familienavn (27)
Molter — kammerater, skibsfolk (39)
Lagget, over Lagget — overlaag, overlob, skibsdæk (42)
Pøker-Dreng — Pøtker, skibsdreng (39)
Rundhed — gavmildhed (23)

ræden — red, skibsred (12)

Skoe, drikke Ræt over Skoe — i rigt mål (42)

Stok — bjælke, over hvilken skoledrengene lå, når de fik prygl (23)

Stykke — kanon (17)

selge Hovedt-Kiød — vise sig (ansigtet) (31)

Trækker — list, kneb (35)

uforgiæt — uforglemmt (21)

vandter — mangler, savner (17)

varme Steen i vandet — St. Peders Dag, 22. febr., kaster St. Peder
varme sten i vandet, dvs. isen tør (41)

aat — ejede (49)

Introduktion.

Mads Pedersen Rostoch, eller — som han efter tidens latin-akademiske mode også skrev sig — Matthias Petri Rostochius, blev født i Ribe år 1655. Hans fader var skomager og borger i Ribe, Peder Jensen, og det var oprindelig meningen, at drengen skulle uddannes i faderens håndværk. Imidlertid stod hovedet mere til bogen, og Mads blev optaget i latinskolen. Hans egen levende skildring i Ribe-digtet af besværlighederne ved at tilegne sig den latinske grammatik, er de eneste eksisterende erindringer fra 1600-tallets skolegang i byen, og de er samtidig — som Bjørn Kornerup skriver det i Ribe Katedralskoles Historie — så betegnende for al latinundervisning, »om de end maaske kun tilfulde kan nydes af dem, der selv — i Smerte og Lyst — har vandret ad samme tornefulde Bane«. Samtidig blev skomagersonnen optaget i »Kongens rundheds huus, hvor arme Lemmer Spiisis«, hvilket vil sige, at han blev fast kostgænger i Ribe hospital i Sortebrødreklostret, hvor kongen havde privilegeret Katedralskolen med ret til at lade fire-fem hørere og elleve-tolv disciple bespise på hospitalets regning. Selv om Rostochs erindringer nok er bedre end madens faktiske kvalitet, så klarede han dog på den måde dagen og vejen, og efter at være blevet student i 1672 kom han til universitetet i København for at blive uddannet til teolog.

Efter sin universitetsuddannelse gik han den for datidens teologer almindelige bane. Først var han huslærer adskillige steder, dernæst blev han i 1677 hører ved Odense Katedralskole. Allerede 1678-79 var han så heldig at blive kapellan hos kapellanen ved S. Knuds kirke i Odense, og 1693 blev han residerende kapellan ved samme kirke. Det er omkring denne tid, at Rostoch har skrevet sit digt, idet han heri omtaler sig selv som »Medtiennere« til S. Knuds i Odense. 1704 blev han udnævnt til sognepræst i Middelfart og Kavslunde, og i Middelfart blev han efter sin død i 1713 begravet, uden at han fik lov til at yde sin elskede fødeby anden tjeneste end at tilskrive den dette hyldestdigt.

Rostoch stod tilsyneladende i livlig forbindelse med datidens lærde verden. I bogen kan man se, hvordan han bl. a. modtog stof fra Peder Terpager, forfatteren til den store Ribe-historie fra 1736 og til flere andre vigtige skrifter om Ribe. Som huslærer hos professor Jacob Jensen Bircherod — antagelig som lærer for Thomas Broder Bircherod

— kom han i kontakt med denne familie af lærde antikvarer, hvorfor han også optræder flere gange i Aalborg-biskoppen Jens Bircherods dagbøger. Også Thomas Kingo, som var hans egen biskop i Odense, var han nært tilknyttet, idet han var dennes skriftefader.

Endelig må nævnes den odenseanske skolemand og salmedigter, Elias Naur, som ganske vist er så temmelig ukendt i dag, men som i denne forbindelse påkalder sig særlig interesse. Også han var jyde, og også han udarbejdede på denne tid et hyldest- og takkedigt til sin fødeby med titlen: »Ære- og Takke-Digt til sin gamle Skole-By, Holszbroe i Jydland for beviiste Velgierninger Anno 1667-68-69.« Digtet, der blev trykt i Odense, udkom 1687 og har i øvrigt nydt den sjældne ære at være blevet genudgivet i 1928 af selveste Jeppe Aakjær.

Der er mange paralleller mellem de to digte, og det er naturligt at holde dem sammen, selv om en sammenligning ikke falder ud til Naurs fordel. Sidstnævnte giver nok en beskrivelse af byen, men ikke nær så indgående som Rostochs skildring af Ribe. Han nævner også Holstebroborgere, men kun dem som han selv har været i berøring med. Til gengæld er hans opremsning af Storåens fiskebestand og egnens vildtrigdom ved at tage pusten fra digtet i øvrigt, men det er dog bemærkelsesværdigt, at de begge har beskæftiget sig med dette emne. Naurs digt hviler kun på synsindtryk og personlige erfaringer, medens Rostoch har gjort et meget stort arbejde for at samle alt det historiske materiale, som han har kunnet finde om Ribe. Samtidig bliver dette materiale efterprøvet og bedømt, ja Rostoch har endog haft mod til at gå i rette med selveste Anders Sørensen Vedel. Hans kloge — og beskedent fremsatte — tanker om bynavnet Ribes og om navnet Nipsåens oprindelse er eksempler på, hvor grundigt og eftertænksomt han er gået til værks. Selv om mange af hans slutninger i dag af gode grunde er forældede, og selv om mange af hans indsamlede historiske fakta nu er velkendte ting, så må man ikke derfor glemme, at der er tale om den første nogenlunde grundige Ribe-historie, ja en af de ældste byhistorier herhjemme overhovedet.

Jeg skal ikke give mig af med at bedømme forskellen mellem de to digtes litterære kvalitet, men indskrænke mig til at slå fast, at Naur har sat sig andre grænser for sit digt end Rostoch. Det er morsomt, men næppe nogen tilfældighed, at de to »Odense-jyder« samtidig har skrevet hyldestdigte til deres respektive fødebyer. Om ideen oprindelig er den enes eller den andens, er i dag ikke let at afgøre. Ganske vist blev Rostochs digt — som vi skal se — først afsluttet o. 1690, men det behøver ikke nødvendigvis at betyde, at Naur er kommet først. Indtil videre må vi fordele æren for tanken lige imellem de to.

Blev Ribe-digtet aldrig trykt, så fik Rostoch dog andre ting udgivet, og som forfatter af religiøse skrifter indlagde han sig stor fortjeneste hos sin samtid. 1689 udkom hans lærebog om nadverens rette nydelse: »Guds Børns Christelige Bord-Skick ved Hans Bord«, som i alt udkom i fire oplag. Hans kortfattede kathekisme-forklaring, som udkom første

gang 1694, havde titlen »Dend enfoldige Børne-Lærdoms u-svigelige Melk for enfoldige Børne-Christne« og var — trods den for os noget snurrige titel — velanskrevet så langt ned i det 18. århundrede, at den ialt udkom i ti oplag. Endelig udkom 1699 hans »Catechismus over Evangelierne«, som også er kendt under navnet »en liden og enfoldig Huus- og Reyse-Postill«. Den er oprindeligt skrevet til brug for hans egen familie og husfolk, og på baggrund af den beskedenhed, som synes at have præget Rostoch, forekommer det karakteristisk, at den er givet i trykken af en ven uden Rostochs vidende.

Til slut skal blot som kuriosum nævnes, at vi har et andet vidnesbyrd om ripenserens særegne måde at behandle antikvariske emner på. Da man i 1696 åbnede nichen i S. Knuds kirke i Odense med de to helgen-skrin, var Rostoch til stede, og han nedlagde ved lukningen en seddel, som blev genfundet i 1833. Den lyder således (gengivet efter Kirkehist. Saml. 4. rk. I, s. 247):

Aar Sexten Hundrede, Sex og Halvfemsindstvy,
Den En og Tyvende September man mon skrive,
Blev Sanct Knud Konges Ben og S. Albani med
Her satte ind igien paa deres gamle Sted.

Skrevet samme Tid i Hast
Matz Pedersøn Rostock,
Medtjener her til Kirken.

Som nævnt lykkedes det ikke Rostoch at få sin hilsen til Ribe ud-givet, selv om det fra forfatterens side var fuldstændig færdigt. Manuskriptet blev lagt til side, men det gik heldigvis ikke til grunde, og det findes nu på Det kongelige Bibliotek, hvortil det er kommet fra den Thott'ske samling (det har signaturen Thott 1458,4°). Datiden har nu ikke været blind for digtets kvaliteter, thi foruden dette manuskript findes der på Det kongelige Bibliotek tre afskrifter af det fra 1700-tallet. Den ene af disse har ligeledes været i den Thott'ske samling (Gl. kgl. Saml. 2354, 4°), den anden er en afskrift fra 1740 af O. H. Moller, der var søn af den af Rostoch ofte citerede litteraturhistoriker, Johannes Moller, og den har ligesom den tredje tilhørt historikeren P. F. Suhm (begge Ny kgl. Saml. 754, 4° og 755, 4°). Det kongelige Biblioteks trykte katalog giver udtryk for den formening, at det førstnævnte manuskript er Rostochs eget, hvilken overbevisning Bjørn Kornerup støtter i Ribe Katedralskoles Historie (II, s. 36, note 5). Foruden de nævnte historikere må også Rostochs store efterfølger, Peder Terpager, have kendt til digtet, idet han i Ripæ Cimbricæ citerer passager fra det (s. 4 og 640 f). Rostochs selvstændige meninger om oprindelsen af Ribes og Nipsåens navne synes at have vakt en vis interesse — omend ikke stor tilslutning — i den lærde verden. Ikke alene nævner Terpager dem (s. 4 og 16), men man ser dem også i den anmeldelse af Ripæ Cimbricæ, som findes i »Dänische Bibliothec oder Sammlung von Alten und Neuen Sachen aus Dännemarck« (Copenhagen und Leipzig 1738, s.

137-187). Denne desværre anonyme anmelder må også have kendt manuskriptet, idet han (s. 141 f) nævner teorien om den asiatiske nymfe Nipt, som Terpager ikke omtaler.

Spørgsmålet om, hvornår Rostoch har afsluttet arbejdet med digtet og dets appendix må også tages op til overvejelse, selv om svaret ikke kan blive helt præcist. De mange årstal, som forekommer i slutningen af værket, kan dog give gode holdepunkter. Umiddelbart synes de to hjælpepræster, Claus Goesman og Laurids Christensen Aagaard, som omtales på s. 72, at være til så god hjælp, at man ikke behøvede at gå videre. Goesman blev beskikket i 1691, men er tilføjet manuskriptet med anden hånd, og Aagaard døde i 1690, men hans efterfølger er ligeledes påført med anden hånd, hvorfor manuskriptet burde være afsluttet før 1690. Når hertil føjes, at konrektor Brasen (s. 73) fik sin stilling som konrektor i 1688, og at Peder Resen, der (s. 31) omtales som »salig«, afgik ved døden i 1688, så synes arbejdet at være afsluttet inden for disse to år. Selv om det ikke er sandsynligt, kan disse mere inferiøre udnævnelser (ikke Resens død) dog have undgået Rostoch, men helt sikkert er det, at hans »velynder«, Jens Bircherod, var blevet omtalt som teologisk professor og biskop over Aalborg stift, hvis Rostoch havde kendt dertil. Professoratet modtog han i 1692 og bispeudnævnelsen 1693, så vi kan regne med, at Rostoch ikke har arbejdet med manuskriptet efter disse år.

Til slut skal rettes en varm tak til stud. mag. Annette Vind, Ribe, fordi hun har påtaget sig at oversætte de ofte forekommende tekster på latin og græsk, samt til Historisk Samfund for Ribe Amt, fordi det har villet påtage sig udgivelsen, og ikke mindst til samfundets formand, fhv. førstelærer H. K. Kristensen, Varde, som på grund af sin udtømmelige viden om egnens historie har kunnet løse mange tvivlsspørgsmål.

Og hermed er Mads Pedersen Rostochs hyldestdigt til Ribe befordret i trykken. Man kan vist roligt sige, at det ikke er for tidligt.

Ribe, i februar 1967.

Mogens Bencard.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	7
Til Ribe	8
Appendix	48
Om Riber Stads Navn	48
Om Riber Stads Begyndelse og Ælde ...	49
Om Riber Stads Vaaben	49
Om St. Lambert	50
Om Ribes Dom-Kirche	52
Ildebrand	53
Vandflod	53
Biskopper i Danmark	55
Professores	56
Medicinæ Doctores	57
Fornemme Poëter	57
Antikvarer	58
Provster og Præster	58
Berømmelige Rectores	63
Ribes Forfattere	64
Ribes Bisper	70
Ribes Præster	71
Ribes Rektorer	73
Ribes Lensmænd	74
Ribes Borgmestre	74
Noter	77
Vanskelige Ord	84
Introduktion	86